

Pensioenfonds Vervoer

MVB halfjaarverslag
januari - juli 2021

Pensioenfonds
Vervoer

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	03
2.	Uitsluitingsbeleid	06
3.	Engagement	14
4.	Corporate Governance	46
5.	Rapporteren	54
6.	Bijlagen	55

1. Inleiding

Pensioenfonds Vervoer vindt het belangrijk om beleggen op een maatschappelijk verantwoorde manier in te richten. Het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) steunt op vijf instrumenten. Ieder half jaar brengt Pensioenfonds Vervoer verslag uit van de ontwikkelingen rondom de beleidspijlers en de stappen die zijn gezet in de verdere ontwikkeling van het verantwoord beleggingsbeleid. In deze rapportage leggen we verantwoording af over de inzet van verschillende MVB-instrumenten.

Wat houdt verantwoord beleggen in?

Pensioenfonds Vervoer is een lange termijn belegger en heeft als doelstelling een goed pensioen voor nu en voor later voor zijn deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden. Daarbij vindt het pensioenfonds het belangrijk rekening te houden met MVB. Pensioenfonds Vervoer stimuleert bedrijven waarin het belegt maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Op deze wijze geeft Pensioenfonds Vervoer invulling aan langetermijnwaardcreatie.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het MVB-beleid heeft Pensioenfonds Vervoer MVB overtuigingen en MVB thema's geformuleerd. Daarnaast maakt het pensioenfonds gebruik van de volgende internationale kaders:

- UN Global Compact¹
- Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant voor Pensioenfondsen (IMVB Convenant)²
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen³
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights⁴
- Principles for Responsible Investing (PRI)⁵
- Sustainable Development Goals (SDGs)⁶

¹ <https://www.unglobalcompact.org>

² <https://www.imvoconvenanten.nl/nl/pensioenfondsen/convenant>

³ <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>

⁴ https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁵ <https://www.unpri.org>

⁶ <https://sdgs.un.org/goals>

Welke thema's kiest Pensioenfonds Vervoer?

Naast de bovenstaande uitgangspunten hanteert Pensioenfonds Vervoer de volgende thema's:

- Werknemersrechten
- CO₂/klimaatverandering
- Beloningsbeleid

Welke instrumenten gebruikt Pensioenfonds Vervoer?

Bij het in praktijk brengen van MVB-beleid, maakt Pensioenfonds Vervoer gebruik van verschillende instrumenten. Daarnaast screent Pensioenfonds Vervoer per kwartaal zijn beleggingsportefeuille. Dit ziet het pensioenfonds als een middel om vervolgens de instrumenten in te zetten:

1. Uitsluiting van:
  - producenten van controversiële wapens;
  - ondernemingen die op structurele wijze internationale normen, zoals UN Global Compact, schenden;
  - tabaksproducenten;
  - landen waar tegen de Verenigde Naties en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties hebben ingesteld die gerelateerd zijn aan het schenden van fundamentele mensenrechten.

Daarnaast heeft Pensioenfonds Vervoer een restrictief beleid ten aanzien van steenkolen en teerzanden (zie hoofdstuk 2);

2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen (zie hoofdstuk 3);
3. Corporate governance (zie hoofdstuk 4);
4. Doelinvesteringen;
5. ESG-integratie in beleggingsprocessen.

Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past Pensioenfonds Vervoer het MVB-beleid toe op de beleggingen. Dit geldt met name voor de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties. Het MVB-beleid van het pensioenfonds is van toepassing op de beleggingen in discretionaire mandaten. Wanneer het pensioenfonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Vervoer toe te passen.

Aandelen

Pensioenfonds Vervoer heeft meerdere aandelenmandaten. Voor de aandelenmandaten wordt gestemd op aandeelhoudersvergaderingen en wordt actief de dialoog gevoerd met de ondernemingen in de aandelenportefeuilles. Daarnaast sluit het pensioenfonds ondernemingen uit die de internationale normen schenden of controversiële wapens of tabak produceren. Daarnaast stelt Pensioenfonds Vervoer ook restricties ten aanzien van beleggen in steenkolen en teerzanden. Pensioenfonds Vervoer heeft specifieke ESG-benchmarks ontwikkeld voor een aantal aandelenmandaten. Deze hebben drie doelen:

- de CO₂ uitstoot van de ondernemingen moet ieder jaar 10% lager zijn dan de wereldwijde aandelenindex voor ontwikkelde landen;
- de portefeuille moet ieder jaar 10% beter scoren op gebied van werknemersrechten dan de wereldwijde aandelenindex;
- de gemiddelde ESG-score van de ondernemingen moet minimaal gelijk zijn aan de wereldwijde aandelenindex.

Bedrijfsobligaties

Pensioenfonds Vervoer belegt voor zijn bedrijfsobligaties voornamelijk in beleggingsmandaten. Dat betekent dat Pensioenfonds Vervoer een aantal MVB-instrumenten kan toepassen zoals het uitsluiten van controversiële wapens en ondernemingen die de internationale normen schenden. Ook tabaksproducenten worden uitgesloten bij de bedrijfsobligatiesportefeuilles en ook hier gelden restricties ten aanzien van steenkolen en teerzanden. Daarnaast wordt met de bedrijven de dialoog gevoerd zowel op het gebied bij (mogelijke) schending van internationale normen als ook op het gebied van specifieke thema's zoals klimaatverandering en werknemersrechten.

Staatsobligaties

Pensioenfonds Vervoer belegt ook in staatsleningen van opkomende landen. Voor deze beleggingsmandaten geldt dat er niet belegd mag worden in landen waar de Verenigde Naties (VN) en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties tegen hebben ingesteld. Over het algemeen gaat het hier om overheden van landen die systematisch fundamentele mensenrechten schenden. Ook obligaties van aan dit land gerelateerde instanties en lagere overheden vallen onder deze uitsluitingen.

Doelinvesteringen

Doelinvesteringen zijn investeringen waarvan Pensioenfonds Vervoer verwacht dat ze bijdragen aan het verwezenlijken van de Sustainable Development Goals (SDGs) van de VN. Pensioenfonds Vervoer belegt € 39,6 miljoen (eind juni 2021) in het Actiam-FMO SME Finance Fund dat leningen verstrekt aan financiële instellingen in opkomende- en ontwikkelingslanden. Een voorwaarde voor het verstrekken van een lening is dat deze wordt gebruikt voor het verstrekken van MKB-kredieten. Klik [hiervoor](#) meer achtergrondinformatie⁷.

ESG Integratie

ESG-integratie betekent dat we in het beleggingsproces ook rekening houden met environmental, social & governance zaken (gezamenlijk: ESG). Pensioenfonds Vervoer bevrucht al zijn vermogensbeheerders over de wijze waarop zij ESG integratie beoefenen en spoort hen waar nodig aan om hierin verdere stappen te zetten. Mede door gesprekken met Pensioenfonds Vervoer zijn inmiddels alle vermogensbeheerders die mandaten beheren voor Pensioenfonds Vervoer ondertekenaar van de PRI.

Pensioenfonds Vervoer vraagt elk jaar de PRI beoordelingen op bij zijn vermogensbeheerders. Uit de meest recente uitvraag kwam naar voren dat de vermogensbeheerders over het algemeen goed tot zeer goed scoren op het gebied van MVB. Slechts 3 van de 26 vermogensbeheerders blijven achter ten opzichte van hun sectorgenoten. Met deze vermogensbeheerders voert Pensioenfonds Vervoer gesprekken over hoe zij hun positie kunnen verbeteren.

Due diligence op MVB beleid

Pensioenfonds Vervoer heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant voor pensioenfondsen. Dit beleid is als bijlage toegevoegd van het MVB-beleid van Pensioenfonds Vervoer dat terug te vinden is op de website.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van

⁷ https://www.actiam.com/49dbe2/siteassets/6_fondsen/impact-investing/actiam-fmo-sme-finance-fund-i/smeff-responsibility-impact-report-2019-public.pdf

het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtgebieden van Pensioenfonds Vervoer zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet openstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 1.1

Per 1-1-2021	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuw normatieve dialogen H1 2021
Mensenrechten	21	10
Arbeidsnormen	3	5
Milieu	3	5
Anti-corruptie	0	2

In hoofdstuk 2.4 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 3 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. In hoofdstuk 3.4 staan per thematisch aandachtsgedebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

Hoe legt Pensioenfonds Vervoer verantwoording af?

Pensioenfonds Vervoer publiceert ieder half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van Pensioenfonds Vervoer. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

- Verantwoord beleggen beleid;
- Stembeleid;
- Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap;
- [Vote Disclosure Systeem](#)⁸ ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.

Recente ontwikkelingen

ESG werkgroep

In december 2020 is de ESG werkgroep van start gegaan. Aan deze werkgroep nemen betuursleden en leden van het bestuursbureau deel. De ESG werkgroep buigt zich over de vraag hoe klimaatverandering kan worden meegenomen in het beleggingsbeleid. Daarbij wordt zowel naar de risico kant als de kansen kant gekeken. De ESG werkgroep kwam in de eerste helft van 2021 vijf keer bij elkaar.

Bij een van de bijeenkomsten heeft de werkgroep aan de hand van een interactieve sessie klimaatuitgangspunten gedefinieerd. Dit is de eerste stap in de zogenoemde klimaat *roadmap*. De klimaatuitgangspunten vormen samen met het identificeren van kansen en risico's op het gebied van klimaatverandering de basis voor het opstellen van klimaatdoelstellingen.

Uitbreiding van het landen uitsluitingsbeleid

In de eerste helft van 2021 heeft Pensioenfonds Vervoer besloten om het landenuitsluitingsbeleid verder aan te scherpen. Het landenuitsluitingsbeleid heeft tot doel bepaalde landen uit te sluiten van beleggingen, waardoor er niet langer belegd kan worden in staatsobligaties (en gerelateerde beleggingen). Het gaat hier om overheden van dergelijke landen die systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers schenden. Ook obligaties van staatsgerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting. Voorheen werden landen uitgesloten op basis van de VN-sanctielijst. Vanaf 1 augustus 2021 worden landen uitgesloten op basis van de VN- en EU-sanctielijsten.

⁸ <https://vds.issgovernance.com/vds-staging/#/MTQwMjc3Nw==/>

2. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom Pensioenfonds Vervoer ervoor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kiest het pensioenfonds ervoor om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming een controversieel product als kernactiviteit voert, is een engagementtraject niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert Pensioenfonds Vervoer op voorhand een uitsluitingsbeleid.

Daarnaast worden ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen schenden bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie en bij achterblijvende engagementresultaten uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact en de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen de basis. Het uitsluitingsbeleid van Pensioenfonds Vervoer richt zich op vijf criteria, namelijk producenten van controversiële wapens, tabaksproducenten, bedrijven die die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden en structurele schenders van het UN Global Compact. Daarnaast sluit Pensioenfonds Vervoer landen uit die op structurele wijze de fundamentele rechten van burgers schenden.

2.1. Controversiële wapens

Voor Pensioenfonds Vervoer zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds Vervoer aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum.

Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting in de portefeuille van Pensioenfonds Vervoer.

Verbod beleggen in clustermunitie

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunitie heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2021 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat vier beursgenoteerde ondernemingen volgens tabel 2.1.1 in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen.

TABEL 2.1.1 INDICATIEVE AFM LIJST PER 1 JANUARI 2021¹

Onderneming	Land	Clustermunitie
Hanwha Corporation ²	Zuid-Korea	Ja
Poongsan Corporation	Zuid-Korea	Ja
Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.	China	Ja
LIG Nex1 Co Ltd.	Zuid-Korea	Ja

¹ Bron: Achmea Investment Management & "Indicatieve AFM Lijst"

² Hanwha Corporation ('Hanwha') staat nu reeds enkele jaren op de lijst. Hanwha heeft op 30 juli 2020 echter publiekelijk bekendgemaakt (met name door een afname van buitenlandse investeringen) haar clustermunitietak af te splitsen. De activiteiten worden ondergebracht in een aparte zelfstandige onderneming (Korean Defense Industry) met eigen ontwikkel- en productiecapaciteiten. Hanwha heeft de afsplitsing van haar clustermunitietak vooralsnog niet afgerond.

Uitsluiting controversiële wapens

Op basis van het beleid ten aanzien van controversiële wapens sluit Pensioenfonds Vervoer de volgende ondernemingen uit. Deze lijst is van toepassing per 1 augustus 2021.

- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings Inc
- Airbus Group SE
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Arys Industries Ltd
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems PLC
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Co/The
- Booz Allen Hamilton Holding Corp
- Brookfield Asset Management Inc. Class A
- Brookfield Business Partners L.P.
- BWX Technologies Inc
- CACI International Inc
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- Cohort PLC
- Constructions Industrielles de la Mediterranee SA
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corp
- Fortive Corp.
- General Dynamics Corp
- GP Strategies Corp
- Hanwha Corp
- Hitachi Zosen Corp
- Honeywell International Inc
- Huntington Ingalls Industries Inc
- Jacobs Engineering Group Inc
- KBR, Inc.
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies Inc
- Larsen & Toubro Ltd
- Leidos Holdings Inc
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corp
- Lumibird
- Moog Inc
- Morgan Sindall Group plc
- Motovilihinskie zavody PAO
- MTAR Technologies Ltd.
- Northrop Grumman Corp
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Premier Explosives Ltd
- Rolls-Royce Holdings PLC
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Science Applications International corp
- Serco Group PLC
- SGL Carbon SE

- Solar Industries India Ltd.
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Steel Partners Holdings LP
- Textron Inc
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings PLC
- Walchandnagar Industries Ltd
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 augustus 2021 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

2.2. Tabaksproducenten

Pensioenfonds Vervoer kiest er voor om tabaksproducenten uit te sluiten van beleggingen. Naar aanleiding van een deelnemersonderzoek heeft het pensioenfonds besloten niet langer te willen beleggen in tabaksproducenten.

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 augustus 2021 de volgende ondernemingen aangemerkt als tabaksproducent⁹:

- 22nd Century Group Inc
- Adris Grupa DD
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Alliance One International Inc
- Altria Group Inc
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco PLC
- Bulgartabac Holding AD
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Eastern Tobacco
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- Godfrey Phillips India Ltd
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Gudang Garam Tbk PT
- HM SAMPOERNA TBK PT
- Hrvatski Duhani DD
- Huabao International Holdings Ltd
- Imperial Brands PLC
- ITC Ltd
- Japan Tobacco Inc
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Khyber Tobacco Co Ltd

⁹ Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

- Kothari Products Ltd
- KT&G Corp
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik
- Philip Morris International Inc
- PFC Redevelopment Corp
- RLX Technology, Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Smokefree Innotec Inc
- Smoore International Holdings Ltd.
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Strumica Tabak AD Strumica
- Swedish Match AB
- Tabak ad Nis
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Turning Point Brands, Inc.
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Universal Corp/VA
- Vector Group Ltd
- VST Industries Ltd
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT

2.3. Thermisch steenkool en teerzanden

Pensioenfonds Vervoer ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen zijn eigen beleggingsportefeuille sluit Pensioenfonds Vervoer daarom de meest vervuilende kolenbedrijven uit. Pensioenfonds Vervoer belegt niet meer in bedrijven die meer dan 30% van hun omzet halen uit kolen of uit de winning van olie uit teerzanden. Pensioenfonds Vervoer wil bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze kolenbedrijven en verwerkers van teerzand past daar niet bij.

Thermisch steenkool

Pensioenfonds Vervoer geeft in zijn beleid prioriteit aan de sectoren waar de meeste impact op klimaatverandering gemaakt kan worden. Met 30% van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen zijn kolen de meest vervuilende fossiele brandstof. Kolen worden voornamelijk gebruikt voor elektriciteitsopwekking en zijn verantwoordelijk voor 27% van de CO₂ uitstoot¹⁰.

Teerzanden

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele oliewinningsmethodes. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Uitsluiting thermisch steenkool en teerzanden

Aan de hand van MSCI ESG data is vastgesteld of ondernemingen op basis van omzetcijfers een blootstelling van meer dan 30% hebben naar thermisch steenkool en teerzanden gerelateerde activiteiten. Wanneer het meer dan 30% is overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'.

Per 1 augustus 2021 zijn de ondernemingen in onderstaande tabel uitgesloten van belegging.

TABEL 2.3.1

Onderneming	
Aboitiz Power Corp	Steenkool
Adaro Energy Tbk Pt	Steenkool
AES Corporation	Steenkool

¹⁰ <https://www.iea.org/reports/global-energy-co2-status-report-2019/emissions>

AES Gener S.A.	Steenkool	Huadian Power International Corporation Limited	Steenkool
AGL Energy Limited	Steenkool	Huaneng Power International Inc	Steenkool
ALBIOMA SA	Steenkool	Huaneng Power International, Inc.	Steenkool
Alliance Resource Operating Partners, L.P.	Steenkool	Inner Mongolia Mengdian Huaneng Thermal Power Corporation Limited	Steenkool
Alliant Energy Corp	Steenkool	Inner Mongolia Yitai Coal Co Ltd	Steenkool
Ameren Corporation	Steenkool	MEG Energy Corp.	Steenkool
ARCH RESOURCES, INC.	Steenkool	MGE ENERGY, INC.	Steenkool
Athabasca Oil Corporation	Teerzanden	NEW HOPE CORPORATION LIMITED	Steenkool
Banpu Plc	Steenkool	NRG Energy, Inc.	Steenkool
Bukit Asam Tbk	Steenkool	Origin Energy Limited	Steenkool
Canadian Natural Resources Limited	Teerzanden	Peabody Energy Corporation	Steenkool
Cenovus Energy Inc.	Teerzanden	PGE POLSKA GRUPA ENERGETYCZNA SPOLKA AKCYJNA	Steenkool
China Coal Energy Co Ltd	Steenkool	PPL Corporation	Steenkool
China Coal Energy Company Limited	Steenkool	PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)	Steenkool
China Power International Develop	Steenkool	SDIC Power Holding	Steenkool
China Resources Power Holdings Co Ltd	Steenkool	Shaanxi Coal Industry Co Ltd	Steenkool
China Shenhua Energy Co Ltd	Steenkool	Shanghai Datun Energy Resources Co., Ltd.	Steenkool
China Shenhua Energy Company Limited	Steenkool	Shanxi Lu'An Env.Energy Dev.Co.Ltd	Steenkool
Chugoku Electric Power Co., Inc.	Steenkool	Shenzhen Energy Group Co Ltd	Steenkool
Cloud Peak Energy Resources Llc	Steenkool	Suncor Energy Inc.	Teerzanden
Coal India	Steenkool	Tata Power Co Ltd	Steenkool
Consol Energy Inc.	Steenkool	Tenaga Nasional Bhd	Steenkool
Datang Internatnl Power Generation Co	Steenkool	The Okinawa Electric Power Company, Incorporated	Steenkool
DTE ENERGY CO	Steenkool	Tohoku Electric Power Company, Incorporated	Steenkool
DUKE ENERGY CORP	Steenkool	TransAlta Corporation	Steenkool
Electric Power Development Co., Ltd.	Steenkool	United Tractors Tbk Pt	Steenkool
ELECTRICITY GENERATING PUBLIC COMPANY LIMITED	Steenkool	Washington H. Soul Pattinson And Co. Ltd.	Steenkool
ENGIE ENERGIA CHILE SA	Steenkool	WHITEHAVEN COAL LIMITED	Steenkool
Eskom Holdings Soc Limited	Steenkool	Yang Quan Coal Industry (Group) Co., Ltd.	Steenkool
Evergy, Inc.	Steenkool	Yanzhou Coal Mining Co Ltd	Steenkool
Exxaro Resources Ltd	Steenkool	Yanzhou Coal Mining Company Limited	Steenkool
Foresight Energy Llc	Steenkool	Zhejiang Zheneng Electric Power	Steenkool
GD Power Development Co Ltd	Steenkool		
GEO Energy Resources Ltd	Steenkool		
Glow Energy Plc	Steenkool		
HK Electric Investments & Hk Electric Investments Ltd.	Steenkool		
Hokuriku Electric Power Company	Steenkool		
Huadian Power International Corp Ltd	Steenkool		

2.4. Schenders van internationale normen

Pensioenfonds Vervoer vindt ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert het pensioenfonds een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het 'UN Global Compact', de 'OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen' en de '*UN Guiding Principles on Business & Human Rights*'. De OESO richtlijnen onderscheiden, naast de vier genoemde thema's, ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

Vaststelling uitsluitingen

ISS ESG stelt jaarlijks vast welke ondernemingen betrokken zijn bij schendingen van deze internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het UN Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen,

milieunormen en anticorruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum van aandelen en bedrijfsobligaties.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van bovengenoemde principes kan dit aanleiding zijn om met de onderneming in dialoog te gaan. Pensioenfonds Vervoer spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog van ten minste twee jaar nog niet (in voldoende mate) is opgeheven. Dan kan Pensioenfonds Vervoer overgaan tot uitsluiting van de onderneming.

Pensioenfonds Vervoer neemt de volgende elementen mee in de afweging om een onderneming uit te sluiten:

- ernst van de schending;
- bereidheid van onderneming om in dialoog te gaan met Pensioenfonds Vervoer, en
- de maatregelen die de onderneming treft om de schending op te heffen.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Nieuwe aandelen of obligaties worden niet aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending wordt de onderneming van de uitsluitingslijst verwijderd.

Uitsluiting structurele Global Compact schenders

Per 1 augustus 2021 zijn wereldwijd 28 ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen. Zie tabel 2.4.1 voor het volledige overzicht.

TABEL 2.4.1 UITSLUITINGSLIJST STRUCTURELE NORMSCHENDERS PER 1 AUGUSTUS 2021¹

Onderneming	Norm	Schending
Altice Europe	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Altice Financing SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Altice Finco SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Altice Luxembourg SA	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
B Communications LTD	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bank Hapoalim	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bank Leumi Le-Israel	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Bezeq The Israeli Telecom Co	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
CELLCOM ISRAEL	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras S.A.- Eletrobras	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras SA- Eletrobras Pfd B	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Enbridge, Inc.	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Energy Transfer LP / Energy Transfer Operating LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Export-Import Bank of India	Milieu	Milieuvervuiling
Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd.	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Marathon Petroleum Corp.	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Mizrahi-Tefahot Bank	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Partner Communications Co. Ltd / PARTNER COMMU ADR	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
Phillips 66 / Phillips 66 Partners LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
POSCO / POSCO ADR	Arbeidsnormen	Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Power Construction Corporation of China, Ltd	Milieu	Milieuvervuiling
Station Casinos LLC	Arbeidsnormen	Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Sumitomo Chemical Co	Milieu	Milieuvervuiling
Sunoco Logistics Partners Operations LP	Mensenrechten	Rechten van inheemse volken
Syngenta AG	Milieu	Milieuvervuiling
Vale S.A.	Mensenrechten	Recht op zelfbeschikking
XPO Logistics	Arbeidsnormen	Arbeidsomstandigheden

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Nieuw toegevoegde ondernemingen op de uitsluitingslijst

Cellcom & Partner Communications Co. Ltd.

Cellcom Israel Ltd. en Partner Communications Co. Ltd. hebben nog niet aangetoond hoe haar telecommunicatiediensten naar en binnen de bezette gebieden in overeenstemming zijn met de verwachtingen ten aanzien van Responsible Business Conduct, een kernbegrip uit de OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen. Beslissingen die door de Verenigde Naties,

het Internationaal Gerechtshof en de VN-Veiligheidsraad zijn vrijgegeven, stellen dat de nederzettingen in strijd zijn met het internationaal humanitair recht. De Israëlische regering beweert echter dat de aanwezigheid van Israël in de gebieden niet illegaal is en heeft haar sterke banden met het gebied benadrukt. Een VN-werkgroep heeft echter vastgesteld dat "ondernemingen die zaken doen of willen doen in, of verbonden zijn met, de Israëlische nederzettingen in de OPT (bezette Palestijnse gebieden), moeten kunnen aantonen dat zij de voortzetting van een internationale

illegaliteit niet steunen en ook niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten". Beide ondernemingen kunnen dit niet naar behoren aantonen.

Posco

POSCO is door twee rechtbanken veroordeeld voor het inperken van de vakbondsvrijheid en daarmee is het een duidelijk geverifieerde casus. ISS ESG stelt bovendien dat POSCO ondanks de voorvallen en uitspraken van de rechters nog steeds dient aan te tonen dat zij de vakbondsvrijheid van hun medewerkers respecteren in lijn met internationaal gestelde normen.

Station Casinos

Station Casinos wordt sinds 2012 in verband gebracht met het inperken van vakbondsvrijheid en recentelijk opnieuw met het schenden van arbeidsnormen. De beschuldigingen van het inperken van vakbondsvrijheid zijn tweemaal bevestigd door een rechtbank. Station Casinos heeft bovendien niet gereageerd op vragen van ISS ESG omtrent deze kwesties.

Power Construction Corporation of China, Ltd.

PowerChina is betrokken bij de bouw van een dam die volgens UNESCO verhoogd risico heeft op negatieve impact op een aangelegen UNESCO Werelderfgoed locatie en waarbij geen gedegen milieu-impactanalyse uitgevoerd is die aan aanvaardbare standaarden voldoet. PowerChina is tot op heden niet ingegaan op pogingen van ISS ESG om een dialoog op te zetten.

Ondernemingen waarvoor structurele schending is opgeheven

Op basis van de screening is vastgesteld dat onderstaande onderneming niet langer als structurele normschender

aangemerkt wordt. Conform procesafspraken wordt deze onderneming weer toegevoegd aan het beleggingsuniversum.

Cintas Corporation

Cintas heeft voldaan aan de eisen van de Amerikaanse National Labor Relations Board (NLRB) met betrekking op vakbondsvrijheid en heeft de misleidende berichten waarin werknemers werden gewaarschuwd voor de gevaren van vakbondsvorming van haar officiële websites verwijderd.

2.5. Uitsluiten landen

Pensioenfonds Vervoer sluit overheden uit als de Verenigde Naties en/of Europese Unie majeure/substantiële sancties tegen de centrale overheid van één bepaald land hebben ingesteld. Over het algemeen schenden de overheden van dergelijke landen systematisch de fundamentele mensenrechten van hun burgers. Uitsluiting van overheden past het pensioenfonds toe op alle aan deze overheid direct gerelateerde beleggingsinstrumenten, zoals staatsobligaties. Ook obligaties van aan de staat gerelateerde instanties en lagere overheden van het desbetreffende land vallen onder de uitsluiting.

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor landen per 1 augustus 2021:

- Iran
- Myanmar
- Noord Korea
- Somalië
- Sudan
- Syrië
- Zimbabwe

3. Engagement

Een onderneming is onder meer gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights.

Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en ook Pensioenfonds Vervoer dat richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat Pensioenfonds Vervoer in dialoog met ondernemingen. Het doel is het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Pensioenfonds Vervoer gaat in gesprek met ondernemingen over langetermijnwaardecreatie. Zo draagt Pensioenfonds Vervoer bij aan het bewaken van het juiste evenwicht.

3.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anticorruptie schenden. (Normatief engagement).
2. wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. (Thematisch engagement).
3. wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Sociale, Milieu, en Goed Bestuurskwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. (ESG Nederland).

De doelstellingen

De verschillende type dialogen hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij

Pensioenfonds Vervoer op voorhand niet belegt in ondernemingen die ter discussie staan, spoort Pensioenfonds Vervoer als aandeelhouder of obligatiehouder in engagement gesprekken het management juist actief aan om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media.

In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagement programma, wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt ieder kwartaal gecontroleerd op schendingen van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights door ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een

dialogoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze ondernemingen gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld lokale bevolking ter sprake komen.

Thematische engagement heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. Het Thematisch engagement programma bestaat uit circa 10 thema's en is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen waarin Pensioenfonds Vervoer belegt. Bij de keuze van een thema spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de Beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans voor slagen van de dialoog.

In **ESG Nederland** engagement is het pensioenfonds in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid. De uitvoering van de ESG Nederland dialogen wordt gedaan door de integraal vermogensbeheerder.

3.2. Omvang engagementprogramma

Het engagementprogramma van Pensioenfonds Vervoer bestaat de volgende thema's:

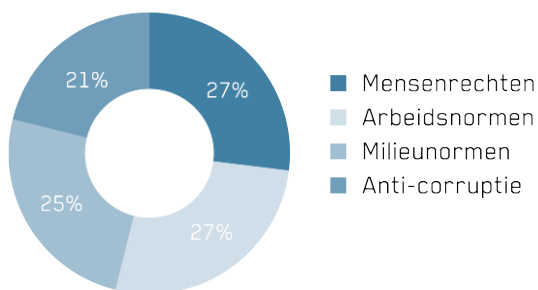
TABEL 3.2.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogovorm
1	Mensenrechten	Normatief
2	Arbeidsnormen	Normatief
3	Milieu	Normatief
4	Anti-corruptie	Normatief
5	Nederlandse Beursgenoteerde ondernemingen	ESG Nederland
6	Biodiversiteit	Thematisch CO ₂
7	Afbouw blootstelling steenkool	Thematisch CO ₂
8	Transport en Klimaat	Thematisch CO ₂
9	Klimaattransitie	Thematisch CO ₂
10	Energie efficiëntie	Thematisch CO ₂
11	Leefbaar Loon	Thematisch Werknemersrechten
12	Human Capital	Thematisch Werknemersrechten
13	Access to Nutrition	Thematisch Sociaal
14	Goede en beschikbare medicijnen	Thematisch Gezondheid
15	Plastics	Thematisch Natuur & Milieu

3.3. Resultaten en voortgang normatieve engagementprogramma

Pensioenfonds Vervoer vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden. Wij noemen dit normatieve engagement. Per 30 juni 2021 maken 89 ondernemingen deel uit van het normatief engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 127 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

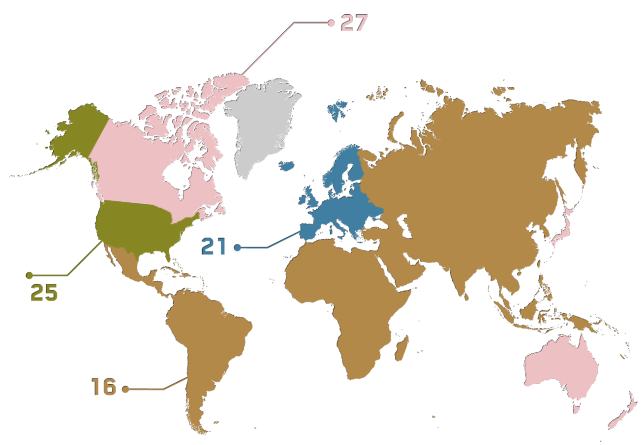
FIGUUR 3.3.1
NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 62 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 27 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 3.2.2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 22 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 3.3.2
ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Iedere dialoog heeft ondernemings specifieke doelstellingen, deze doelstellingen worden getoetst op basis van mijlpalen, zie tabel 3.1.1. Deze mijlpalen worden getoetst aan de hand van vier waarden, namelijk: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

TABEL 3.3.1 MIJLPALLEN

1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

Iedere dialoog wordt getoetst aan de hand van de mijlpalen. Niet iedere mijlpaal is echter relevant voor een dialoog. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem. De statistieken over de voortgang van het engagementprogramma gaat over het totale engagementprogramma. Alle (positief) afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald, waardoor onderstaande statistieken een beeld geven van de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 43% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 43% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 6% van de gevallen is deze informatie ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 9% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan om informatie te delen. De verwachting is dat de percentages gaan toenemen wanneer het engagementprogramma langer loopt.

TABEL 3.3.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Mijlpaal	1. Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	43%
 Er is een toezegging gedaan	9%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	43%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	6%

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 24% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 3% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 17% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 41% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan. Voor 15% van de dialogen is deze mijlpaal, het implementeren van beleid, niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 3.3.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Mijlpaal	2. Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	41%
 Er is een toezegging gedaan	17%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	24%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	15%

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 36% van de dialogen de onderliggende doelstellingen zijn behaald, waarvan 2% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 13% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 3.3.4 HERSTEL EN VERHAAL

Mijlpaal	3. Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	35%
 Er is een toezegging gedaan	14%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	36%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	13%

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 15% van de dialogen de ondernemingen hierop de onderliggende doelstellingen hebben behaald, waarvan 2% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 13% van de dialogen de toezegging gedaan om maatregelen te zullen nemen. In 43% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen in te zetten.

TABEL 3.3.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Mijlpaal	4. Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	43%
 Er is een toezegging gedaan	13%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	15%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	28%

3.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met ISS ESG.

3.4.1. Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die nieuwe mensenrechtenschendingen helpen voorkomen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Pensioenfonds Vervoer is in het eerste halfjaar van 2021 met 10 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) mensenrechtenschending.

**TABEL 3.4.1.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING IN HET EERSTE
HALFJAAR VAN 2021¹**

Onderneming	Gestart
ACS Actividades de Construcción y Servicios SA	Q1 2021
Capital One Bank (USA), NA	Q1 2021
Experian Finance Plc	Q1 2021
Experian Plc	Q1 2021
Iberdrola SA	Q2 2021
Jardine Matheson Holdings Ltd.	Q2 2021
Jardine Strategic Holdings Ltd.	Q2 2021
PT Astra International Tbk	Q2 2021
Samsung C&T Corp.	Q1 2021
Sociedad Quimica y Minera de Chile SA	Q1 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2021 zijn twee van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

Het engagementtraject met **Allergan Plc** is afgesloten aangezien ISS ESG haar beoordeling heeft gewijzigd naar Groen (score 5: onder observatie). AbbVie, Inc. bevestigde aan ISS ESG dat dochteronderneming Allergan Plc per eind 2020 de productie en distributie van opiaten heeft gestaakt. De dialoog is daardoor afgesloten.

Alphabet Inc., moederonderneming van Google LLC en YouTube, heeft in februari 2021 beleidswijzigingen doorgevoerd in lijn met de voorschriften uit het Amerikaanse Children's Online Privacy Protection Act (COPPA) Rule, nadat de Amerikaanse Federal Trade Commission (FTC) in september 2019 een boete van ruim EUR 154 miljoen had opgelegd aan YouTube voor het schenden van COPPA. ISS ESG oordeelde vervolgens dat YouTube de nodige maatregelen heeft genomen om de eerdere tekortkomingen omtrent privacy van kinderen op hun platform te verhelpen. De dialoog is positief afgesloten.

3.4.2. Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen. Dit engagement thema sluit goed aan bij het thema Werknemersrechten van Pensioenfonds Vervoer.

Structurele schendingen van het Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij deze beginselen schenden. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden. Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de toeleveringsketen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

Pensioenfonds Vervoer is in het eerste halfjaar van 2021 met 5 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending.

TABEL 3.4.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING IN HET EERSTE HALFJAAR VAN 2021¹

Onderneming	Gestart
Amazon.com, Inc.	Q1 2021
LafargeHolcim Ltd.	Q1 2021
Pegatron Corp.	Q1 2021
Top Glove Corp. Bhd.	Q2 2021
Zhejiang Huayou Cobalt Co., Ltd.	Q1 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de rapportageperiode zijn twee dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

De dialoog met **Zhejiang Huayou Cobalt Co** is afgesloten, vanwege de genomen maatregelen van de onderneming om kinderarbeid in de productieketen tegen te gaan. Deze maatregelen hielden in dat de onderneming eind 2020 aangekondigde dat het tijdelijk geen kobalt van individuen en vanuit de Kasulo en Kamilombe mijnen zou kopen totdat de sector criteria heeft opgesteld ten aanzien van verantwoorde inkoop van kobalt.

De dialoog met **Zhen Ding Technology Holding Ltd.** over dwangarbeid is positief afgesloten. Het afsluiten van de dialoog is vanwege auditrapporten van brancheorganisatie Responsible Business Alliance, waarbij geen aanwijzingen voor dwangarbeid werden aangetroffen. De auditrapporten zijn gedeeld met ISS ESG. In maart 2021 ontkende de onderneming bovendien de beschuldigingen van betrokkenheid bij dwangarbeid en verklaarde daarbij dat alle werknemers op vrijwillige basis waren aangenomen en beloofd worden in overeenstemming met de relevante wetten.

3.4.3. Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages voor het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij hier schuldig aan zijn, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende

maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Pensioenfonds Vervoer is in het eerste halfjaar van 2021 met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieu normschending.

**TABEL 3.4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN IN HET EERSTE HALFJAAR VAN 2021¹**

Onderneming	Gestart
ACS Actividades de Construcción y Servicios SA	Q1 2021
ALROSA PJSC	Q2 2021
ArcelorMittal SA	Q1 2021
BHP Group Ltd.	Q1 2021
BHP Group Plc	Q1 2021
Elsewedy Electric Co.	Q2 2021
Iberdrola SA	Q2 2021
Samsung C&T Corp.	Q1 2021
Sociedad Química y Minera de Chile SA	Q1 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de rapportageperiode zijn tien dialogen op het gebied van milieu afgesloten. Dit betrof tien ondernemingen in de automobielsector, zie onderstaande casus.

UITGELICHT: Vermeend verzet tegen het mitigeren van klimaatverandering in de Verenigde Staten

Opgeheven schending: milieu

Acht ondernemingen in de automobielsector, namelijk **Isuzu, Suzuki, Toyota, Fiat Chrysler, Nissan, Subaru, Mazda, Mitsubishi, Kia, en Hyundai**, werden ervan beschuldigd zich in de Verenigde Staten te verzetten tegen wet- en regelgeving om klimaatverandering tegen te gaan. De ondernemingen maakten, via het lidmaatschap van de branchegroep Association of Global Automakers, sinds 2019 deel uit van gerechtelijke procedures die het terugdraaien van brandstofefficiëntienormen ondersteunen. Het terugdraaien van deze maatregelen zou betekenen dat verschillende Amerikaanse staten niet langer zelfstandig strengere regels voor brandstofefficiëntie zouden mogen opleggen aan autofabrikanten.

De steun van de bedrijven voor het intrekken van de brandstofefficiëntieregels druist in tegen de normatieve verwachtingen ten aanzien van klimaatverandering, zoals uiteengezet in het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) en het Akkoord van Parijs, en tegen de verwachtingen die aan bedrijven worden gesteld volgens andere internationale normen.

In februari 2021 is het oordeel herzien van oranje naar groen, score 2 (Betrokkenheid in het verleden). Deze wijziging kwam voort uit de bevestiging van het federaal hof in de VS dat de branchegroep zich heeft teruggetrokken uit de gerechtelijke procedures. Aangezien de branchegroep zich uit de procedure heeft teruggetrokken, heeft ISS ESG de dialoog beëindigd.

3.4.4. Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) lange termijn aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

Pensioenfonds Vervoer is in het eerste halfjaar van 2021 met 2 ondernemingen de dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending.

**TABEL 3.4.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN IN HET EERSTE HALFJAAR
VAN 2021¹**

Onderneming	Gestart
QUALCOMM Incorporated	Q2 2021
FirstEnergy Corp.	Q2 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de rapportageperiode zijn geen van de dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

3.5. Thematische dialogen

Het thematische engagementprogramma van Pensioenfonds Vervoer wordt uitgevoerd door onze engagementuitvoerder Achmea IM. In de volgende paragrafen treft u het verslag van Achmea IM aan.

De thematische dialogen hebben tot doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen wordt samengewerkt met nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Een overzicht van alle ondernemingen die in het thematische engagementprogramma zitten is te zien in hoofdstuk 6.4. Pensioenfonds Vervoer heeft specifieke aandacht voor CO₂/Klimaatverandering, werknemersrechten en beloningsbeleid.

Thema's gerelateerd aan CO₂/klimaatverandering

Binnen dit thema wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende onderdelen:

- Energie efficiency in staal- en chemie sector;
- Transport & Klimaat;
- Klimaattransitie;
- Afbouw Blootstelling Steenkool.

3.5.1. Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energieverbruik met circa 12% afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40% van de vermindering van CO₂-uitstoot volgens de Parijse doelstellingen worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn per definitie kostenbesparend. Een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Er wordt kritisch gekeken naar sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. Er is onderzocht in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook is het belang van energie efficiëntie onderzocht voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

Er zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen. Denk hierbij aan een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Ondernemingen wordt opgeroepen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets Initiative (SBTi)'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie efficiëntiemaatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende SDGs:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Daarbij is er een focus op doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

Met Covestro en PPG is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode.

Ons voortgang in de engagement met **Covestro** verloopt positief. De chemiereus bevindt zich in de overgang naar een nieuwe duurzaamheidsstrategie die in de loop van het jaar bekend moet worden. Covestro maakte eerder gebruik van reductiedoelstellingen op het gebied van de absolute uitstoot van broeikasgassen en van uitstootintensiteit. Zij zullen in de komende periode doelstellingen rond circulariteit formuleren waarbij ook gezocht wordt naar een accurate meetmethode voor het vaststellen van scope 3 emissies. De doelstellingen zullen worden opgenomen in de

beloningscriteria van het management. Naast de toezeggingen rond nieuwe KPI's en het meten van scope 3 emissies heeft Covestro ook toegezegd haar rapportages te zullen verbeteren. Zo zal Covestro in haar duurzaamheidsrapportages over 2021 de TCFD richtlijnen implementeren en een begin maken met rapporteren aan CDP, dit zijn stappen die de onderneming transparanter zullen maken.

In ons gesprek met **PPG** is stilgestaan bij de duurzaamheidsdoelstellingen van de onderneming die vanaf 2025 gelden. Deze zijn inmiddels bepaald voor alle locaties en via scorecards wordt lokaal de voortgang gemeten. Wij vragen de onderneming om ook voor de langere termijn doelen te formuleren op klimaatgebied. Wel zette PPG de eerste stappen op het gebied van rapportages over klimaatrisico. Na een geslaagde pilot verwachten wij dat de onderneming de Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD) aanbevelingen volgt bij het opstellen van de reguliere toekomstige rapportages.

Naast het gebruik van ruwe materialen is energie de belangrijkste grondstof voor de (bouw)producten van **Sika**. Dit is mede de oorzaak van de motivatie binnen de onderneming om de energie efficiëntie te maximaliseren. Bijzonder energie intensief zijn de productieprocessen van voegspecie en dakisolatie, processen die de komende tijd hierdoor op extra aandacht mogen rekenen. Sika is van plan in 2021 voor het eerst de scope 3 emissies van haar producten te meten en hierover te rapporteren. We hebben de onderneming gevraagd om zich te verbinden aan het SBTi en zo de duurzaamheidsambities extern te laten verifiëren.

Van **Fortescue** weten wij uit onze gesprekken dat de onderneming belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van energie efficiëntie en klimaat. Men streeft ernaar om binnen 20 jaar CO₂-neutraal te opereren, wat een grote opgave zal zijn door de afhankelijkheid van zware machinerie, overwegend op basis van dieselbrandstof. Fortescue investeert op dit moment echter veel in hernieuwbare energie. Wij vragen de onderneming om ook via concrete doelen op de kortere termijn aan te tonen dat het op de goede weg is. Bijvoorbeeld op het gebied van energie efficiëntie.

Vervolg

In de tweede helft van 2021 wordt gesproken met Nucor en Fortescue. Van Umicore verwachten wij nieuws over nieuwe klimaatdoelstellingen en een hieraan verbonden actieplan.

3.5.2. Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25% bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. Er is gekozen om de dialoog te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie wordt ingeschat als hoog. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

“De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers”

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die zijn opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen de urgentie en belang van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;

- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast dienen transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht te geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie efficiëntie.

Voortgang

Bij alle ondernemingen is de voortgang vastgesteld ten opzichte van de engagementdoelstellingen.

Deutsche Post presenteerde in het voorjaar haar nieuwe klimaatdoelstellingen. In een uitgebreid plan met goed doordachte verduurzamingsmaatregelen geeft de onderneming aan emissievrij te zijn in 2050. Deze maatregelen zullen gedurende het jaar geverifieerd worden door het SBTi. De maatregelen bestaan ruwweg uit het elektrificeren van het wagenpark, het gebruik van duurzame energie in de kantoren en, hoewel onzeker, gebruik van duurzame brandstoffen voor luchtvracht.

UPS heeft doelstellingen geformuleerd om volledig carbonneutraal te opereren in 2050 met tussentijdse doelstellingen in 2035 voor een halvering per geleverd pakket. Hoewel de duurzaamheidsplannen van UPS nog verdere uitwerking vragen, zien wij dat duurzaamheid duidelijk tot de hoofdprioriteiten van UPS behoort. Bij UPS heeft Achmea IM een aandeelhoudersresolutie mede ingediend over lobbying. De concrete vraag aan UPS is om het beleid, acties en rapportages op dit gebied te evalueren omdat UPS ondanks het vooruitstrevende klimaatbeleid tegelijkertijd lid is van brancheverenigingen die bekend staan om hun conservatieve opvattingen en lobby.

In eerdere gesprekken heeft **CH Robinson** aangekondigd om nieuwe duurzaamheidsdoelstellingen te publiceren in de eerste helft van 2021. Tot op heden zijn de plannen niet gepubliceerd. In de komende periode zullen de nieuwe doelen en plannen worden beoordeeld zodra deze beschikbaar komen en bespreken we deze met de onderneming.

Vervolg

Hoewel de ontwikkeling van de klimaatplannen van deze groep ondernemingen nog volop in beweging is, loopt de dialoog met de ondernemingen inmiddels circa drie jaar. Ons

voornemen is om de tweede helft van het 2021 te gebruiken om afrondende gesprekken te voeren en het thema voor deze ondernemingen af te sluiten.

3.5.3. Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graden te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC)¹¹, wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45% zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren. Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie wordt gesproken met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90% van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en

¹¹ IPCC, 2007: Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, Pachauri, R.K and Reisinger, A. (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 104 pp.

automobielproducenten. Ondernemingen in de portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

In het engagementtraject zijn verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en stelt beleggers/financiers in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van deze kwesties beter te beoordelen;
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

SDG 13: Klimaatactie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

Bij alle ondernemingen is de voortgang vastgesteld ten opzichte van de engagementdoelstellingen.

Met **BMW** spraken wij over haar doelstellingen rond de klimaattransitie. Sinds de vorige rapportageperiode zijn belangrijke stappen gezet. De onderneming ontving in maart van dit jaar de bevestiging van SBTi dat de door BMW gestelde emissiereductiedoelen in lijn met het Akkoord van Parijs zijn, voor zover deze betrekking hebben op scope 1 en 2. Dat wil zeggen de eigen uitstoot en die gepaard gaat met ingekochte energie. Hoewel wij BMW ook vragen om verantwoordelijkheid te accepteren voor de scope 3 uitstoot (door de geproduceerde auto's) vinden wij dit een belangrijke stap en wij vragen ook aan andere producenten om dit voorbeeld te volgen.

Wij spraken met **Subaru** over de klimaattransitie. De onderneming loopt achter op de concurrentie in het elektrificeren van het modelaanbod. De onderneming verschuilt zich hierbij enigszins achter het uitblijven van de vraag. Subaru verkoopt voornamelijk auto's in Japan en Noord-Amerika, waar nog volop vraag is naar traditionele auto's. Hierdoor ligt bij de automaker de nadruk niet primair op elektrificatie van het modelaanbod. Wel startte de onderneming eerder een samenwerking met Toyota. In mei kondigde de partijen een eerste volledig elektrisch model aan. Wij vragen Subaru toch om meer actie te ondernemen en tenminste emissiedoelen te formuleren.

De dialoog met **Exxon** verloopt moeizaam en komt eigenlijk niet op gang, terwijl er bij de onderneming intussen toch wel veel ontwikkelingen zijn. Een activistische aandeelhouder bereikte dit voorjaar met de steun van institutionele investeerders de benoeming van drie bestuurders tijdens de aandeelhoudersvergadering. Deze bestuurders moeten Exxon in de richting van een beter georganiseerde transitie duwen. In het tweede halfjaar van 2021 beraden wij ons op een actieve strategie om onze steun voor een meer verantwoorde koers bij Exxon te onderstrepen.

Vervolg

Wij zullen BMW volgen op de voortgang van haar ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen en de positieve aspecten bij de andere autoproducenten delen. Wij verwachten ook van Subaru stappen die zorgen voor een duidelijker pad naar een klimaatvriendelijker toekomst. In de tweede helft van 2021 zal ook de dialoog met Marathon, OMV, Exxon en Renault vervolgd worden.

3.5.4. Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

Er zijn in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

SDG 13: Klimaatactie

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Van de ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is tegenover de engagementdoelstellingen.

Endesa gaat volgens de publieke planning alle kolencentrales sluiten voor het eind van 2021. De moedermaatschappij van Endesa, het Italiaanse Enel heeft eveneens stappen gezet. Recent liet Enel haar emissiereductiedoelstellingen verifiëren door het SBTi. Zij bevestigden dat de plannen van Enel in lijn zijn met het 1,5 graden-pad van het Akkoord van Parijs.

RWE heeft haar doelstellingen ook aangescherpt. Zij heeft aangekondigd in 2040 emissievrij te zijn, doelen die eveneens door SBTi zijn geverifieerd. Mede door druk van de Duitse en Nederlandse overheid heeft RWE een gedetailleerd plan opgesteld dat moet leiden tot uitfasering van de stroomopwekking uit kolen.

De mijnbouwbedrijven **Anglo American** en **BHP** hebben in het afgelopen half jaar ook stappen gezet om het winnen van steenkool te reduceren. De twee ondernemingen hebben hun deelname in een Colombiaanse kolenmijn verkocht aan Glencore. In de komende gesprekken zullen wij deze verkoop aankaarten om te horen welke duurzaamheidscriteria zijn opgenomen in de verkoopprocedure.

South32 heeft eveneens haar steenkolen activiteiten verkocht. De verkoop van de kolenmijn in Zuid-Afrika is op 1 juni afgerond. In de gesprekken met South32 zal worden stilgestaan bij de verkoop van de kolenmijn en hoe South32 duurzaamheidscriteria heeft meegenomen in het verkoopproces.

DTE gaat in het komende jaar drie van de resterende zeven kolencentrales sluiten. De resterende vier zullen op een nog niet bekend gemaakt moment voor 2040 gesloten worden. Wij vragen de onderneming om een duidelijk pad en plan van aanpak.

Bij **Southern Company** is nog veel ruimte voor verbetering. De onderneming heeft aangekondigd niet meer te investeren in kolenenergie behalve als dit nodig is voor de veiligheid van de huidige installaties. Daarentegen geven zij nog geen beloften of routekaart voor de sluiting van deze centrales.

Ook is de geformuleerde 80% emissiereductiedoelstelling in 2050 niet in lijn met het Akkoord van Parijs.

Tot op heden heeft **Jardine Matheson** niet gereageerd op onze uitnodigingen tot het starten van een dialoog. Wij hebben een nieuwe uitnodiging naar de onderneming gestuurd, waarop nog geen reactie is ontvangen. In het komende halfjaar beraden wij ons op de mogelijkheden om onze boodschap over de reductie van kolenstroom extra kracht bij te zetten.

WEC energy heeft dit voorjaar haar ambitie openbaar gemaakt. In mei heeft de onderneming haar emissiereductiedoelstelling aangescherpt, van 70% reductie naar 80% in 2030. Wij vragen van WEC ook om een gedetailleerd plan voor de uitfasering van steenkool bij voorkeur ten gunste van hernieuwbare energie.

Vervolg

Naar verwachting zullen wij in de tweede helft van dit jaar met alle ondernemingen spreken over hun plannen voor de uitfasering van kolenenergie.

3.5.5. Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere landen ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt vermindert.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt

een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een stichting, gevestigd in Amsterdam met een internationaal werkveld. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. In januari 2021 heeft Access to Medicine de nieuwste versie van deze index gelanceerd. De stichting publiceert echter ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Achmea IM is actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Meer informatie is te vinden op: <https://accesstomedicinefoundation.org/>

Doel van het thema

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
  - ✓ Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
  - ✓ Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
  - ✓ Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development;
  - ✓ Verankering van internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.

- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief tax-transparency, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het variabele beloningsbeleid.

Bovenstaande punten heeft Achmea IM ook een plek gegeven in het investor statement rondom de Covid-19 crisis.

Investor Statement

Een *investor statement* is een publieke verklaring die investeerders uitbrengen om hun visie en wensen over sectoren en ondernemingen waarin zij investeren, voor het voetlicht te brengen. Toen de Covid-19 crisis zich ontwikkelde, bleek al snel dat de houding van de farmaceutische sector van cruciaal belang zou zijn. Wij hebben daarom een investor statement uitgebracht dat de volgende hoofdpunten bevatte: a) het is van groot belang dat farmaceuten data delen met branchegenoten en overheden, b) dat behandelingen, vaccins en diagnostiek wereldwijd beschikbaar worden gemaakt tegen toegankelijke prijzen en c) Er voor de langere termijn meer onderzoek wordt gedaan naar de bestrijding van infectieziekten. Deze punten uit het investor statement hebben een structurele plek gekregen dit engagementthema.

Daarnaast hebben we in de eerste helft van 2021 met een kerngroep van investeerders die het investor statement hebben gesteund vragen gesteld op de aandeelhoudersvergaderingen over de voortgang op deze punten bij de volgende farmaceuten: Sanofi, Pfizer, Gilead, Johnson & Johnson, AstraZeneca, Merck/MSD, Thermo Fisher en GlaxoSmithKline.

Meer informatie over het investor statement kunt u [hier](#) vinden.

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende SDG:

- **SDG 3: Goede Gezondheid & Welzijn**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 3.8 dat zorgt voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

Voortgang thema

In de eerste helft van 2021 hebben we ons gericht op het indienen van twee resoluties bij Abbvie en Johnson & Johnson, engagement met Bayer, Novartis en Roche naar aanleiding van de uitkomsten van de Access to Medicine Index en hebben we vragen gesteld op o.a. de aandeelhoudersvergadering van Gilead.

Bij **Johnson & Johnson** hebben we in november 2020 een resolutie voor de aandeelhoudersvergadering in 2021 ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om transparant te zijn over hoe overheidsfinanciering bij de ontwikkeling van haar Covid-19 vaccin invloed heeft gehad op de uiteindelijke prijs. Een dergelijke resolutie is een krachtig middel om op de aandeelhoudersvergadering een signaal af te geven, maar kan ook voor de onderneming een aansporing zijn om voorafgaand aan deze vergadering het gesprek aan te gaan met beleggers en eerder stappen te zetten. We hebben hierover met de onderneming het gesprek gevoerd, maar dit heeft niet geleid tot een toezegging van Johnson & Johnson. Om de druk op te voeren hebben we daarnaast met een andere coalitie van investeerders tevens vragen ingediend voor de aandeelhoudersvergadering van de onderneming. Uiteindelijk heeft onze resolutie 31.77% van de stemmen gekregen. Een hoog percentage voor een ESG-resolutie. We zullen dit dan ook gebruiken voor onze vervolgesprekken met Johnson & Johnson over dit onderwerp.

Ook bij **Abbvie** hebben we in november 2020 een resolutie met andere beleggers ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om een verantwoord prijsbeleid een plek te geven in haar remuneratiebeleid voor het bestuur. De onderneming heeft in reactie hierop begin 2021 aangegeven deze aanbeveling over te nemen en een verantwoord prijsbeleid een plek te geven in haar remuneratiebeleid. Aangezien deze toezegging is gedaan is in overleg met de andere indieners deze resolutie teruggetrokken. Door deze toezegging noteren wij positieve voortgang binnen deze engagement.

Bayer heeft sinds de start erg open gestaan voor onze engagement. Ook nu hebben we snel na lancering van de nieuwe Access to Medicine Index met de onderneming gesproken. We zien dat Bayer hard werkt aan haar duurzaamheidsstrategie. Dat het bedrijf via haar dochteronderneming Monsanto ook onder vuur lijkt te liggen vanwege de productie van het bestrijdingsmiddel Roundup (Glyfosaat) lijkt een hiervoor een belangrijke stimulans. Dit heeft ertoe geleid dat de Access to Medicine Index een aantal verbeteringen identificeert die ook in ons engagement centraal hebben gestaan. Zo heeft de onderneming de toezegging gedaan dat het haar patenten niet zal afdwingen in ontwikkelingslanden, heeft het een externe adviesraad ingesteld voor haar duurzaamheidsbeleid en heeft het duidelijke en afrekenbare doelstellingen gesteld voor de toegang tot anticonceptie. We noteren dan ook positieve voortgang op dit thema. Dat betekent echter niet dat Bayer nog geen ruimte heeft voor

verbetering. Zo kan het stappen zetten op het gebied van haar onderzoeksbeleid en prijsbeleid. We zullen onze engagement dan ook op o.a. deze onderwerpen vervolgen. Daarnaast is een belangrijke toevoeging hierbij dat deze engagement zich met name richt op toegankelijkheid en betaalbaarheid van medicijnen en dat de problematiek rondom Roundup hiermee nog niet van de radar is.

Ook bij **Roche** hebben we een gesprek gehad over de uitkomsten van de Access to Medicine Index. De index laat op een aantal vlakken vooruitgang zien bij de onderneming. Zo is Roche lid geworden van de Covid-19 Therapeutics Accelerator, een samenwerkingsverband om sneller behandelingen tegen Covid-19 te ontwikkelen. Daarnaast heeft de onderneming een aantal gedegen projecten om de zorg wat betreft baarmoederhalskanker en borstkanker te verbeteren. Toch zien we meer structureel nog onvoldoende verbetering. Bijvoorbeeld rondom de manier waarop de prijs, distributie en toegang van medicijnen door het management wordt gestuurd. Belangrijke onderwerpen voor de verdere dialoog.

Ook bij **Novartis** zien we voortuitgang op de Access to Medicine index, waarvan we de uitkomsten ook met de onderneming hebben besproken. Zo heeft Novartis een strategie gelanceerd om patiënten beter toegang te geven tot medicijnen in Zuidelijk Afrika en is het net als Roche lid geworden van de Covid-19 Therapeutics Accelerator. Toch zien we ook bij Novartis dat er qua governance en prijsbeleid nog onvoldoende verbetering is. Dit zal dan ook in de verdere dialoog centraal staan.

Bij **Gilead** hebben we met een coalitie van investeerders vragen gesteld op de aandeelhoudersvergadering. Deze vragen zijn beantwoord, maar in redelijk algemene bewoordingen. Daarom hebben we het verzoek aan Gilead gedaan voor een vervolggelbesprek in het 3^e kwartaal, met name om in te gaan op de resultaten van de Access to Medicine index.

Vervolg

In het najaar zullen we met een groep investeerders met wie we samenwerken bespreken bij welke farmaceuten extra stappen, zoals het indienen van een resolutie, opportuun zijn. Daarnaast zullen wij contact opnemen over de uitkomsten van de Access to Medicine Index met de farmaceuten die wij hierover nog niet gesproken hebben.

3.5.6. Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dicht bij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiëntie als effectiviteit te vergroten.

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen:

- Beleidsvorming. De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon, inclusief doelstellingen.
- Implementatie en toetsing. De onderneming implementeert het beleid in de eigen bedrijfsvoering en bij de toeleveranciers en ziet actief toe op de voortgang.
- Randvoorwaarden. De onderneming zorgt dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals

collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn in haar eigen bedrijfsvoering en bij toeleveranciers.

- Samenwerking in de sector. De onderneming werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van leefbaar loon.
- Transparantie. De onderneming is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere belanghebbenden en rapporteert over het beleid, de implementatie en de voortgang.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

- **SDG 1: Geen Armoede**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 1.1. en bijbehorende indicator 1.1.1. die zich richten op het verminderen van armoede.

- **SDG 8: Eerlijk Werk en Economische Groei**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 8.5 dat zich richt op waardig werk en werkgelegenheid en de onderliggende indicator 8.5.1. die zich richt op het verhogen van de uurlonen.

- **SDG 10: Ongelijkheid Verminderen**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 10.1 en onderliggende indicator 10.1.1 die zich richten op inkomensgroei van lage inkomens wereldwijd.

Geselecteerde sectoren & bedrijven

We zijn met het thema leefbaar loon medio 2018 van start gegaan. Er zijn toen twee sectoren geselecteerd; de kleding- en supermarktsector die we hieronder verder zullen toelichten.

Leefbaar loon is een belangrijk thema binnen de kledingindustrie. Door de vele toeleveranciers, vaak gevestigd in landen met lage lonen en zwakke overheden zijn er veel misstanden, inclusief zeer lage lonen. Toch zijn er binnen de kledingsector een aantal hoopvolle initiatieven die breder navolging verdienen om de problematiek aan te pakken. De tweede sector is de supermarktsector. Deze sector kenmerkt zich door het enorme aantal producten. Daarom kent ook deze sector talloze leveranciers die op hun beurt producten leveren van vele producenten. De sector heeft dan ook op verschillende vlakken te maken met leefbaar loon:

- Het betalen van leefbaar loon aan eigen medewerkers, met name relevant in de landen waar geen minimumloon bestaat of dit onder het bestaansminimum ligt.
- Het betalen van leefbaar loon in de productieketen bij de producten, bijvoorbeeld van thee of koffie, die in eigen beheer worden geproduceerd.
- Het stimuleren van een leefbaar loon bij de producenten van de producten die binnen de winkels verkocht worden.

- Het informeren van klanten over dit thema zodat zij hier bewuste keuzes in kunnen maken.

De bedrijven in de kleding- en supermarkt sector waarmee we spreken over leefbaar loon zijn geselecteerd op basis van:

- Aanwezigheid in de portefeuilles.
- Relevantie van het thema leefbaar loon voor de bedrijfsvoering en de mogelijkheid verbeteringen door te voeren. Hiervoor is o.a. een scan gemaakt op basis van MSCI data, jaarverslagen en andere beschikbare onderzoeken.
- Het engagement van Achmea IM voegt door de nieuwe sector supermarkten iets toe aan de al lopende engagement binnen PLWF.

Voortgang thema

Kledingsector

In de eerste helft van 2021 zijn gesprekken gevoerd met Home Depot, Ralph Lauren en V.F. Corp. Aan deze gesprekken namen steeds ook andere leden van het Platform Living Wage Financials deel. In de gesprekken bleek dat de coronacrisis nog steeds veel aandacht vergde. Toch bleek er, voor de ondernemingen die al met leefbaar loon aan de slag waren, ruimte om vooruitgang te boeken. Ook omdat juist de coronacrisis de problemen rond lage lonen in de kledingsector extra onder de aandacht bracht. Verder stond de eerste helft van het jaar vooral in het teken van het wachten op de duurzaamheidsrapportages van de ondernemingen. Op basis van deze rapportages kunnen we het jaarlijkse voortgangsonderzoek uitvoeren om te zien of toezeggingen of in de gesprekken geschetste verwachtingen zijn verwerkt in de nieuwe rapportages. Inmiddels zijn de rapportages van Hugo Boss, Ralph Lauren en TJX gepubliceerd en zijn de onderzoeken gestart. Voor Home Depot en V.F. Corp. wordt het onderzoek uitgevoerd door partners van het PLWF.

De dialoog met **Home Depot** komt beter op gang. Home Depot werkt momenteel aan het verbeteren van beleid ten aanzien van het voorkomen van gedwongen arbeid in de keten. Zo verbiedt de onderneming nu volledig het gebruik van arbeid door gevangenen en is het zich meer bewust van de risico's ten aanzien van gedwongen arbeid in Azië. Home Depot werkt op dit thema samen met de Responsible Business Alliance, een organisatie die ondernemingen helpt bij ontwikkelen en uitvoeren van beleid op gebied van verantwoord ondernemen. We begrijpen de keuze van de onderneming om zich te richten op het uitbannen van gedwongen arbeid, maar we hebben nogmaals nadrukkelijk het belang van een degelijke mensenrechten- en arbeidsrechten risicoanalyse ('due diligence') benadrukt. Als onderdeel van deze analyse zou ook naar eerlijke beloning van arbeiders in de keten gekeken moeten worden. Om daarmee te beginnen stelden we voor om meer rekening in het inkoopbeleid te houden met de arbeidskosten. We zullen in het najaar een volgend gesprek plannen om het jaarlijkse onderzoek naar voortgang op gebied van leefbaar loon te

bespreken. We zullen dan ook nader ingaan op de mogelijke kloof tussen betaalde lonen en een leefbaar loon.

We spraken met **Ralph Lauren** over de voortgang en plannen op gebied van leefbaar loon. De implementatie van de nieuwe 'wage management strategy' wordt nu echt in gang gezet. Er wordt onderzoek gedaan naar lonen in de keten en er wordt bekeken hoe het inkoopbeleid kan worden aangepast om eerlijke beloning mogelijk te maken. Bij de start van het jaarlijkse onderzoek naar voortgang op gebied van leefbaar loon konden we vaststellen dat Ralph Lauren voor het eerst het begrip leefbaar loon benoemt in het duurzaamheidsverslag. In het verslag noemt de onderneming leefbaar loon een onderwerp van hoge prioriteit, dat ze wil aanpakken met behulp van de 'wage management strategy'. Daarin is aandacht voor huidige loonbetalingssystemen bij leveranciers en voor de rol van de huidige inkooppraktijk. Wij zien deze concrete rapportage over leefbaar loon als een mijlpaal wat betreft implementatie van eerder geuite voornemens.

Naast het onderwerp leefbaar loon hebben we met Ralph Lauren ook gesproken over de risico's van gedwongen arbeid in de keten, met name in China¹², en over hoe aanscherping van het mensenrechtenbeleid kan leiden tot een betere score in de 'Corporate Human Rights Benchmark'.

De dialoog met **TJX** werd voortgezet met het sturen van nieuwe voorstellen ter verbetering van risicoanalyse in de productieketen (due diligence) en betere onderbouwing van aanpak en prioritering van gesignaleerde risico's. Concreet vragen we daarbij naar rapportage over de top 10-15 van landen waar productie vandaan komt en meer details over audits en de bevindingen daarvan, zoals aantallen en typen misstanden en de genomen maatregelen om misstanden aan te pakken. We hopen dat door verbeterde rapportage over de risicoanalyse, ook op termijn het probleem van lage lonen in de sector in beeld komt. Net als vorig jaar hebben we op de aandeelhoudersvergadering van TJX gevraagd naar de bereidheid om onderzoek te doen naar mogelijke verschillen tussen de lonen die worden betaald door leveranciers en benchmarks voor leefbaar loon¹³. In het antwoord op de vragen werd, net als vorig jaar, gewezen op de complexiteit van de keten van TJX. Toch benoemde het antwoord ook verbeteringen in de code of conduct voor leveranciers en de wil om het beleid steeds verder te verbeteren. Daarmee biedt het antwoord ook aanknopingspunten voor een volgend gesprek met de onderneming.

In het gesprek met **V.F. Corp.** bespraken we de plannen voor het werken aan eerlijke beloning in de productieketen. Dit jaar start een programma om loongegevens te verzamelen en te vergelijken met leefbaar loon benchmarks. In de eerste fase van dit onderzoek kijkt V.F. Corp. naar de lonen van de eigen medewerkers. In de tweede fase richt het onderzoek zich op lonen in de productieketen. Ook kondigde de onderneming een nieuw project aan op het gebied van

leefbaar loon, waarbij nadrukkelijk de dialoog met fabriekseigenaars, arbeiders en vakbonden een rol speelt. In het jaarlijkse voortgangsonderzoek hopen we meer over deze plannen terug te zien. In het najaar willen we V.F. Corp. opnieuw spreken over de voortgang en verdere plannen.

Supermarkten

In de eerste helft van 2021 hebben we een gesprek gevoerd en met Ahold Delhaize. Daarnaast hebben we aandacht gehad voor de aandeelhoudersvergadering van Casino. Bij deze onderneming hebben we in samenwerking met de Franse vermogensbeheerder Amundi vragen ingediend over de prestaties op het gebied van leefbaar loon. Het indienen van vragen is een gedegen middel om ook direct richting bestuur het belang van het onderwerp te benadrukken en de onderneming ook publiek te laten reageren.

Bij **Casino** hebben we gevraagd of het bedrijf wilde onderzoeken of het haar eigen werknemers een leefbaar loon betaalt. Een relevante vraag aangezien het bedrijf in diverse landen buiten Frankrijk actief is en we hier ook in eerdere engagement gesprekken aandacht voor hebben gevraagd. De onderneming heeft hierop [geantwoord](#) dat dit als een belangrijk onderwerp wordt gezien en dat het bedrijf inderdaad bezig is met het in kaart brengen of in o.a. Zuid-Amerika een leefbaar loon betaald wordt. Daarnaast is de onderneming van plan om dit onderwerp beter te gaan monitoren.

Daarnaast hebben we in juni gesproken met **Ahold Delhaize**. De onderneming heeft afgelopen jaar diverse stappen gezet om haar beleid op het gebied van mensenrechten te verbeteren en due diligence uit te voeren. Toch zijn er nog zeker een aantal verbeterpunten te benoemen. Zo zet het merk "Albert Heijn" positieve stappen, maar worden deze verbeteringen nog niet ingevoerd bij de andere merken binnen het concern, bijvoorbeeld binnen de supermarktketens in de Verenigde Staten. Een punt dat we tijdens het gesprek op de agenda hebben gezet. Daarnaast zijn we dieper ingegaan op het loon dat Ahold Delhaize de eigen werknemers betaalt. We zien op basis van de huidige rapportages dat Ahold Delhaize hier onvoldoende inzicht in heeft. Dit terwijl andere ondernemingen wel degelijk goede stappen zetten op dit thema, bijvoorbeeld bij het eerder genoemde Casino. We hebben Ahold Delhaize dan ook opgeroepen de positieve voorbeelden van sectorgenoten zoals Casino, maar ook Tesco, te volgen.

Vervolg

Eind 2021 zal Achmea IM het leefbaar loon engagement project afronden. In het laatste half jaar zal over de uitkomsten van het voortgangsonderzoek worden gerapporteerd en zal nog een, voor ons laatste, ronde van gesprekken met de ondernemingen gedaan worden. Daarna zullen wij het resultaat van dit project evalueren.

¹² Voor dit onderwerp zijn wij 'lead investor' voor een samenwerking geïnitieerd door het Interfaith Center for Corporate Responsibility (ICCR).

¹³ Dit jaar stelden we deze vraag mede namens pensioenbelegger MN, ook lid van het platform living wage financials.

Dankzij de samenwerking met het PLWF betekent de afronding van ons leefbaar loon engagement niet dat de dialoog met de ondernemingen over dit thema geheel stopt. Het verbeteren van de lonen is duidelijk een lange termijn thema. We zullen daarom proberen om onze rol als 'lead-investor' over te dragen aan andere leden van het PLWF, zodat zij de dialoog met de ondernemingen kunnen voortzetten.

3.5.7. Access to Nutrition

Zowel goede als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een investor statement als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven neemt Achmea IM in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;
- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDGs:

- **SDG 2: Geen Honger**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voedingspatronen.

- **SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

Voortgang thema

Begin juli de nieuwe benchmark van de Access to Nutrition Index uitgekomen waarvan we de resultaten in onze engagement gaan inzetten. De uitkomsten van dit nieuwe onderzoek laten een gemengd beeld zien. Zo is het percentage producten dat voedingsbedrijven aanbieden en dat als gezond kan worden gezien nog steeds laag, namelijk 31%. Toch zien we bij een aantal ondernemingen ook vooruitgang. Negen ondernemingen hebben bijvoorbeeld wel degelijk hun voedingsproducten gezonder gemaakt en bij dertien ondernemingen zien we duidelijk meer aandacht en beleid op dit thema. Kortom, de uitkomsten van de Index laten zien dat er nog stappen nodig zijn, maar laten ook goede voorbeelden zien van ondernemingen die aantonen dat deze stappen ook mogelijk zijn.

Voordat in de tweede helft van 2021 de volgende engagement fase start over deze uitkomsten, hebben we in eerste helft van 2021 gesproken met Conagra en Suntory.

Ook met **Conagra** merken we dat de gesprekken constructiever worden. In april hebben we weer met de onderneming gesproken. Zoals ook blijkt uit de nieuwe

Access to Nutrition Index heeft de onderneming op verschillende vlakken vooruitgang geboekt. Zo heeft Conagra stappen gezet om de governance van goede voeding transparanter te maken. Positieve uitkomst van het gesprek is dat de onderneming heeft toegezegd een zogenaamd “Nutrient Profiling System” te gaan gebruiken. Een verzoek dat we ook al in eerdere engagement gesprekken hebben gedaan. Met een dergelijk systeem krijgt Conagra een goed inzicht in haar producten portefeuille en waar het qua voedingswaarde stappen kan zetten. We noteren daarom positieve voortgang in deze engagement.

Met **Suntory** is de relatie sterk verbeterd en na een moeizame start vorig jaar is er een meer open dialoog tot stand gekomen. Zo hebben we met Suntory in mei gesproken over de laatste ontwikkelingen op het gebied van goede voeding. Het onderwerp lijkt steviger op de agenda te staan en de onderneming lichtte toe dat het werkt aan het verminderen van de suikergehaltes van verschillende dranken in haar portefeuille. De onderneming benoemde ook dat het invoeren van zogeheten “belastingen op suiker” één van de redenen was dat dit intern op de agenda stond. Ondanks het constructieve gesprek zien we dat Suntory het onderwerp een meer serieuze plek kan geven in haar governance en doelstellingen. Een punt dat ook in de nieuwe Access to Nutrition Benchmark naar voren komt. De onderneming hoop over een halfjaar met nieuwe stappen naar buiten te komen.

Vervolg

Op basis van de uitkomsten en aanbevelingen van de nieuwe Access to Nutrition Index in juli 2021 is uitgekomen zullen alle ondernemingen die/welke in deze index zijn opgenomen in de zomer van 2021 een brief ontvangen vanuit de aangesloten investeerders. Wij zullen deze brieven verzenden voor in Conagra, Suntory en Unilever. Daarnaast is vanuit de Access to Nutrition Index gevraagd of wij in plaats van Nestlé deze brief en daaropvolgende engagement willen leiden voor Coca Cola. Wij zullen deze onderneming dan ook toevoegen aan het engagement programma. Wij zullen echter ook actief aan de engagement met Nestlé blijven deelnemen vanuit deze coalitie.

3.5.8. Biodiversiteit

Financiële instellingen beleggen en investeren in ondernemingen verspreid over de hele wereld. Veel van die bedrijven beïnvloeden de natuur. Ze hebben door hun activiteiten bewust of onbewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. Maar ook veel ondernemingen zijn juist

afhankelijk van biodiversiteit en producten die voortkomen uit de natuur; ook wel ‘ecosysteemdiensten genoemd’. Het boven genoemde rapport van DNB beschrijft deze relatie als volgt: “De relatie tussen biodiversiteit en financiële instellingen is indirect en tweezijdig. De financiële sector financiert bedrijven die voor de productie van hun goederen en diensten (deels) afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Daarnaast financiert de sector bedrijven die met hun productieprocessen biodiversiteit negatief beïnvloeden door veranderend land- en zee gebruik, overexploitatie van ecosystemen, klimaatverandering en vervuiling.” Ook de UN Principles for Responsible Investment (PRI) beschrijft de materiele risico’s van biodiversiteitsverlies voor de financiële sector¹⁴. En ESG data aanbieder MSCI signaleert biodiversiteit als belangrijk ESG thema voor 2021.¹⁵

Achtergrond van het thema

Op basis van onderzoek naar de impact van industriële sectoren op biodiversiteit, en met behulp van ESG data van MSCI hebben we de landbouwketen gekozen als relevante sector voor dit engagement thema. Met ondernemingen in deze keten willen we spreken over hoe zij hun (mogelijke) negatieve impact op biodiversiteit in kaart brengen, en wat zij al doen, en nog meer kunnen doen, om verlies van biodiversiteit te stoppen. Ook willen we horen in hoeverre de ondernemingen hun afhankelijkheid van biodiversiteit op de radar hebben. Afsluitend willen we ook aan de orde stellen hoe de ondernemingen kunnen bijdragen aan de bevordering van biodiversiteit. We willen daarbij aansluiten bij beschikbare methoden, standaarden en richtlijnen. Op dit gebied is momenteel veel in ontwikkeling en deze ontwikkelingen volgen wij op de voet. Relevante ontwikkelingen geven wij vanzelfsprekend een plek in dit engagement traject.

Doel van thema

We hebben voor dit engagement traject het doel gesteld dat de geselecteerde ondernemingen één of meer van onderstaande stappen zetten.

- **Beleid en bestuur:**
  - Biodiversiteitsbeleid: De onderneming benoemt het belang van het behoud van biodiversiteit in het beleid van de onderneming;
  - Het bestuur van de onderneming geeft blijk van de urgentie van het thema biodiversiteit en stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering ten aanzien van:
    - Tegengaan van ontbossing / bescherming van natuur
    - Bescherming en verbetering van biodiversiteit rond gebruik van bestaande landbouwgrond en gedegradeerde landbouwgronden.
- **Structurele analyse en aanpak in 5 stappen¹⁶:**
  - Impact en afhankelijkheden meten;
  - Interpreteren, prioriteren;

¹⁴ www.unpri.org/sustainability-issues/environmental-social-and-governance-issues/environmental-issues/biodiversity?adredir=1 | "download

¹⁵ To Bee or not to Bee: Investors Tackle the Biodiversity Crisis, MSCI 2021

¹⁶ Deze 5-stap aanpak is ontleend aan de ‘Initial Guidance for Business’ van het Science-based targets for nature initiatief

- Doelen stellen;
- Implementeren;
- Voortgang meten en rapporteren.
- Samenwerking. Samenwerking in de keten vergroot de kans op positieve impact, door gebruik te maken van beschikbare kennis, ervaring en succesvolle voorbeelden. We moedigen ondernemingen daarom aan samenwerking te zoeken of te initiëren (Voorbeelden: OP2B / Natural Capital Coalition / World Business Council for Sustainable Development, Organic Cotton Accelerator etc.)
- Rapportage. We verwachten rapportage over afhankelijkheid van en impact op biodiversiteit, daarbij gebruik makend van leidende standaarden, en rekening houdend met internationale ontwikkelingen op gebied van wetgeving over verslaglegging.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende SDG:

- **SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 12.2 dat zich richt op het realiseren van het duurzame beheer en het efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en onderliggend doel 12.6 dat bedrijven aanmoedigt om, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

- **SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen.**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 14.1 dat zich richt op het voorkomen van vervuiling van de zee.

- **SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.**

Daarbij is er een focus op de verantwoordelijkheid van de landbouwketen om ontbossing tegen te gaan en gezonde, productieve landbouwgronden te bevorderen, waardoor de druk op natuur en beschermd natuurgebieden kan afnemen. Deze aspecten zijn onderdeel van onderliggende doelen van 15.2 en 15.3.

Voortgang thema

Begin 2021 is gestart met het voorbereidend onderzoek. Tal van onderzoeken en rapporten zijn daarbij gebruikt, van kennisinstellingen, financiële sectororganisaties en maatschappelijke organisaties. Op basis van het onderzoek is eerst de keuze voor de relevante sector / keten gemaakt, en vervolgens de selectie van ondernemingen om het gesprek mee aan te gaan. Daarbij is nadrukkelijk gekeken naar de activiteiten van de onderneming en risico's wat betreft het veroorzaken van biodiversiteitsverlies.

Nadat de keuze voor de ondernemingen is gemaakt is nader onderzoek gedaan naar de mate waarin de ondernemingen op dit moment al het thema biodiversiteit op de agenda hebben. We keken daarbij of het onderwerp in beleid nadrukkelijk benoemd is en of er over concrete maatregelen om biodiversiteitsverlies te voorkomen gerapporteerd wordt. Zoals de score voor duurzaam grondstoffengebruik in de tabel aangeeft, zijn er grote verschillen tussen de ondernemingen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de ontwikkeling van data om impact op biodiversiteit in kaart te brengen nog in de kinderschoenen staat. We hopen echter dat dit engagement project ons ook meer inzicht kan geven in hoe ondernemingen werken aan het in kaart brengen van hun impact op - en afhankelijkheid van biodiversiteit. We zullen in ieder geval de ondernemingen aanmoedigen om deze analyse en de rapportage daarover structureel op te pakken.

TABEL 3.5.8.1 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	Duurzaam grondstof gebruik ¹
Alimentation Couche-Tard	CA	Supermarktketens	BBB	4,3
Costco Wholesale Corp.	US	Supermarktketens	BB	5,7
General Mills	US	Voedingsproducten	AA	5,2
Kellogg Company	US	Voedingsproducten	AAA	5,6
The Kroger	US	Supermarktketens	A	8,3
Tyson Foods	US	Voedingsproducten	BBB	2,7
Sysco Corp	US	Supermarktketens	BBB	4,9

¹ Bedrijven worden beoordeeld op de milieueffecten van de grondstoffen die in hun producten worden gebruikt en hun inspanningen op het gebied van traceerbaarheid van de toeleveringsketen en certificering.

Samenwerking

In de voorbereiding van het engagement project bleek ook de deelname van Achmea IM aan de Finance for Biodiversity

Pledge van waarde. Via dit initiatief dat ook verbonden is aan het Europese EU Business @ Biodiversity Platform¹⁷, biedt toegang tot de meest recente ontwikkelingen op gebied van

biodiversiteit-impact meet methoden voor ondernemingen en impact indicatoren en data voor financiële instellingen. Samenwerking op het gebied van engagement over biodiversiteit is een van de doelstellingen van de Pledge. Achmea IM heeft samen met Federated Hermes het voorzitterschap van de engagement werkgroep op zich genomen. Door actieve deelname in deze werkgroep willen we samenwerking in engagement bevorderen en leren van ervaringen van andere leden van de werkgroep. Ook kan afstemming plaatsvinden in het geval er met dezelfde bedrijven dialoog plaatsvindt. We hebben leden van de engagement werkgroep uitgenodigd om actief deel te nemen aan ons engagement project en inmiddels is met drie andere leden (institutionele beleggers) contact over samenwerking.

Vervolg

In de eerste brief aan de ondernemingen hebben we ze uitgenodigd voor een gesprek in het derde kwartaal van dit jaar. In die gesprekken willen we nader verkennen hoe ver de ondernemingen zijn ten aanzien van onze doelen. We zullen ook de wijze van samenwerking met andere beleggers uitwerken, zodat we de eerste ronde gesprekken samen kunnen voeren. Dit versterkt het signaal van urgentie aan de ondernemingen.

---

¹⁷ https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

3.5.9. Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO₂ uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilsbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject:

- **Beleidsvorming.** ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming. Scenario analyse brengt risico's van marktontwikkelingen en regelgeving in beeld.
- **Implementatie en toetsing.** De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren om negatieve impact van plastic te reduceren. De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaggeving.

- **Samenwerking in de sector.** De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen.
- **Transparantie.** De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over:
  - Hoe regelgeving en marktontwikkelingen met name gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten
  - De maatschappelijke impact van geproduceerde plastics: resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie efficiëntie.

Het engagement thema sluit aan bij verschillende Sustainable Development Goals (SDGs), waaronder SDG 3: Goede gezondheid en welzijn, SDG 6: Schoon water en sanitair, SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen, SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie en SDG 14: Leven in het water.

Voor ons staat SDG 12 centraal in de dialoog met de ondernemingen, aangezien dit doel het meest concreet raakt aan het handelingsperspectief van ondernemingen in de plastic keten:

• SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

- 12.2 Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren.

- 12.3 Tegen 2030 de voedselverspilling in winkels en bij consumenten per capita halveren en voedselverlies reduceren in de productie- en bevoorradingsketens, met inbegrip van verliezen na de oogst.

- 12.4 Tegen 2020 komen tot een vanuit milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle afval gedurende hun hele levenscyclus, in overeenstemming met afgesproken nationale kaderovereenkomsten, en de uitstoot aanzienlijk beperken in lucht, water en bodem om hun negatieve invloeden op de menselijke gezondheid en het milieu zoveel mogelijk te beperken.

- 12.5 Tegen 2030 de afvalproductie aanzienlijk beperken via preventie, vermindering, recyclage en hergebruik.

- 12.6 Bedrijven aanmoedigen, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, om duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

Voortgang thema

Het plastics engagement is gestart in de 2^e helft van 2019 met voorbereiding, onderzoek en contact leggen met de geselecteerde ondernemingen. In 2020 is tweemaal met alle ondernemingen gesproken. In de 1^e helft van 2021 is wederom met elke onderneming gesproken over de

voortgang. Alle ondernemingen zijn voldoende open voor een constructieve dialoog met beleggers. Ook de samenwerking met de andere beleggers, leden van de PRI werkgroep over plastic, draagt duidelijk bij aan de kwaliteit van de gesprekken. Samen maken we de ondernemingen duidelijk dat de zorgen rond plastic breder worden gedeeld onder beleggers.

Uit de gesprekken komen een aantal gedeelde inzichten naar voren. Zo hebben de meeste ondernemingen verduurzaming van materiaalgebruik (circulariteit) duidelijk op de agenda. Deze trend wordt gedreven door ontwikkelingen op gebied van wet- en regelgeving. Omdat ook de klanten van de verpakingsproducenten zich op verwachte wetgeving voorbereiden, stellen zij ook eisen op gebied van duurzame materialen. Ook is duidelijk dat de ondernemingen op gebied van innovatie en materiaalontwikkeling veel kunnen doen, maar dat ze voor significant opschalen van duurzame materialen afhankelijk zijn van overheden die belemmeringen in de markt kunnen wegnemen. Belangrijke belemmerende factor is dat de kosten voor gerecycled plastic nog hoger zijn dan van nieuwe plastics. Ook belemmerend, is dat voor verpakkingen die in contact komen met voedingsproducten het gebruik van gerecycled materiaal vaak nog niet is toegestaan. Wat betreft het kostenaspect wordt de opschaling van gerecycled materiaal aangejaagd door (verwachte) belasting op nieuwe plastic uit fossiele grondstoffen of quota voor gebruik van gerecycled materiaal. Daarnaast draagt wetgeving en inzet van overheden op gebied van afvalinzameling en statiegeld bij aan het verminderen van plastic afval en het beschikbaar krijgen van meer gerecycled materiaal. De urgentie van betere wetgeving wordt onderschreven door een groot aantal ondernemingen in de plastic keten, en geuit in de 'business call for a UN Treaty on plastic pollution'¹⁸. We onderzoeken momenteel of we voor deze oproep ook brede steun van institutionele beleggers kunnen mobiliseren.

De dialoog met **Amcor** verloopt constructief. We spraken over de ontwikkelingen rond meer duurzaam materiaalgebruik en over verdere verbetering van de rapportage over duurzaamheid. Daarnaast hebben we gesproken over onze wens om indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen ook onderdeel te maken van de beloning van de bestuurders van de onderneming. Wat betreft de verduurzaming van materiaalgebruik is Amcor vooral afhankelijk van beschikbaarheid en verdere ontwikkeling van gerecycled plastic. De onderneming gebruikt nu al vooral veel gerecycled PET voor flessen. Voor verdere groei zijn hier vooral de extra kosten voor gerecycled materiaal en de beperkte volumes een rem op snellere groei. Voor de meer complexe en flexibele verpakking van voedselproducten is Amcor afhankelijk van de technische ontwikkeling en groei van het aanbod van zogenaamde chemische recycling van plastics. Op dit gebied werkt Amcor samen met ontwikkelaars, maar de hoge kosten spelen een beperkende rol. Ten aanzien van verduurzaming van materiaalgebruik hebben we Amcor gevraagd het doel aan

te scherpen. De gesignaleerde verbetering in rapportage, door introductie van indicatoren van de Sustainability Accounting Standards Board (SASB) hebben we als 'oranje' mijlpaal 'toezegging' genoteerd.

Met **Berry Global** bespraken we de eerder geuite verwachtingen over de verdere verbetering van de rapportage over verduurzaming, het versnellen van de voortgang op gebied van duurzamer materiaalgebruik en het opnemen van indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen in het beloningsbeleid voor de bestuurders van de onderneming. Berry Global wil graag versnellen maar is daarin afhankelijk van de klant die de extra kosten voor duurzamere materialen moet betalen. Dat steeds meer klanten zelf ook doelen stellen ten aanzien van duurzame materialen helpt daarbij. Berry Global werkt ook nauw samen met plastic producenten, om bijvoorbeeld de 'chemische' recycling van plastic, voor toepassing in de meer complexe plastic verpakkingen, te bevorderen. De duurzaamheidsrapportage van Berry Global is dit jaar verbeterd, onder andere door introductie van indicatoren van SASB. We hebben deze verbetering als 'oranje' mijlpaal 'toezegging' genoteerd. Wat betreft het opnemen van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid zien we een opening om dit verder te bespreken.

Met **LyondellBasell** spraken over de strategie voor duurzaam materiaalgebruik en over de verdere verbetering van de duurzaamheidsrapportage. LyondellBasell heeft een sleutelpositie in de transitie naar niet-fossiele plastics en opschaling van plastic recycling. De onderneming heeft daarvoor speciaal het merk 'Circulen', geïntroduceerd. Met Circulen biedt LyondellBasell drie productlijnen: 'recover', uit mechanische recycling; 'revive' uit chemische recycling en 'renew' uit hernieuwbare grondstoffen. Dit is een duidelijke strategie. Vraag is wel, hoe snel LyondellBasell de productie van deze productlijnen kan opschalen. Daarbij is de onderneming in belangrijke mate afhankelijk van klanten die de extra kosten willen betalen. Daarnaast is ook de beschikbaarheid van goede afvalstromen voor recycling van belang. Zoals in de inleiding van deze voortgangsparagraaf genoemd, is voor beide aspecten ook de rol van overheden van belang.

Wat betreft rapportage hebben we LyondellBasell gevraagd om duidelijke doelen voor de groei-ambitie van de Circulen-strategie en verdere detaillering van rapportage over materiaalgebruik. Over het opnemen van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid zullen we in een volgend gesprek verder spreken. De verbeteringen in de rapportage over duurzaamheid en materiaalgebruik zien we als een 'oranje' mijlpaal 'toezegging'.

Het gesprek met **Mondi** ging vooral over de duurzaamheidsstrategie - het 'Mondi Action Plan (MAP-) 2030, over de rapportage over duurzaamheid en over het beloningsbeleid. Mondi produceert vooral papieren verpakking en ook in de rapportage krijgt dit daarom veel

¹⁸ Deze oproep is mede ondertekend door een aantal ondernemingen waarmee wij in dialoog zijn: www.plasticpollutiontreaty.org

aandacht. De strategie en doelen wat betreft verduurzaming van het gebruik van plastic zijn minder uitgewerkt. We hebben Mondi daarom gevraagd om in het MAP-2030 concreter te zijn over de inzet op gebied van gerecycled en bio-based plastic. In het beloningsbeleid voor het bestuur heeft Mondi voor 2021 20% van de bonus gekoppeld aan het behalen van duurzaamheidsdoelen, waarvan 10% voor veiligheid op de werkvloer, en 10% voor het behalen van doelen uit het MAP2030. We zien dit als een invulling van in eerdere gesprekken kenbaar gemaakte verwachting en noteren daarom een 'oranje' mijlpaal 'toezegging'.

Ook met **Sealed Air** bespraken we de eerder geuite verwachtingen waaronder aanscherping van beleid en verbetering van rapportage. Sealed Air heeft een ambitieus doel gesteld voor gebruik van gerecycled plastic in 2025 en we willen graag meer in detail weten hoe de onderneming dit gaat bereiken. Sealed Air vertelde ons dat er hard gewerkt wordt aan ontwikkeling van en toepassingen voor chemische recycling. Daarin wordt ook nauw samengewerkt met strategische partners in de keten. Ook heeft de onderneming via acquisities expertise op gebied van papieren verpakkingen binnengehaald. Hiermee kan een deel van plastic verpakkingen vervangen worden door papier. Ook bespraken we onze wens aangaande het opnemen van indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen in het beloningsbeleid.

Vervolg

Het volgende halfjaar zullen we gebruiken om de inmiddels geconstateerde voortgang af te zetten tegen de gestelde doelen om te zien op welke doelen we ons nog moeten richten. We zullen dan nog een ronde gesprekken plannen voor in het 4e kwartaal, om opnieuw de laatste ontwikkelingen bij de ondernemingen te horen en verdere suggesties voor verbetering te bespreken. In het 1e halfjaar van 2022 zullen we dan de laatste ronde gesprekken hebben waarna we de dialoog zomer 2022 zullen evalueren en afronden.

3.5.10. Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52% van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en

behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeelsgerelateerde risico's te minimaliseren.

- In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
- De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
- Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan.

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDGs 4, 5 en 8.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in bedrijven met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek. Onderstaand de doelstellingen voor het thema:

- **Beleidsvorming.** Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het remuneratiebeleid.
- **Implementatie en toetsing.** Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
- **Randvoorwaarden.** Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
- **Samenwerking in de sector.** Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven, aan bevordering van goed werkgeverschap.
- **Transparantie.** Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van

het percentage flex-contracten en de onderlinge loonverschillen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende SDG:

- **SDG 4: Kwaliteitsonderwijs**

We richten ons hierbij met name op de het onderliggende doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1. die zich richten op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

- **SDG 5: Gendergelijkheid**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 5.1 dat zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen en meisjes en de onderliggende indicator 5.1.1 die zich richt op het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

- **SDG 8: Eerlijk werk en economische groei**

Daarbij is er een focus op het onderliggende doel 8.3 dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap, creativiteit en innovatie en 8.8 dat zich richt op arbeidsrechten en -omstandigheden en onderliggende indicator 8.8.2 die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Voortgang thema

In het afgelopen halfjaar is gesproken met Royal Caribbean Cruises en McDonald's.

We hebben in het afgelopen halfjaar gesproken met **Royal Caribbean Cruises** (hierna: RCC). De onderneming is zwaar geraakt door de coronacrisis. RCC heeft diverse maatregelen genomen om de veiligheid en gezondheid van medewerkers te waarborgen. Met het herstarten van het varen worden de genomen maatregelen nu uitgetest.

Ook hebben we met RCC geproken over de samenstelling van het medewerkersbestand die qua nationaliteiten zeer divers is, zo komt een groot deel van de medewerkers op de schepen uit Zuid-Oost Azië. Omdat de schepen ook nog veel in internationale wateren varen en bijvoorbeeld onder Maltese of Panamese vlag varen is de arbeidsrechtelijke positie van deze medewerkers complex. RCC meldde dat een groot gedeelte van de medewerkers is aangesloten bij een vakbond. Voor de verschillende nationaliteiten zijn er verschillende vakbonden en RCC stelt dat het constructief samenwerkt met diverse internationale zeevaarders vakbonden. Als gevolg van de pandemie is de dialoog met de vakbonden volgens RCC geïntensiveerd. We willen in de 2^e helft van 2021 gesprekken aangaan met enkele vakbonden om deze uitspraken te toetsen. Dit kan weer informatie opleveren voor het vervolgesprek met RCC.

We hebben daarnaast gevraagd of RCC meer transparantie kan bieden in de rapportages omtrent de samenstelling van het medewerkersbestand. RCC antwoorde dat zij met dit punt aan het werk waren en onze aanbevelingen mee zouden nemen. In het jaarverslag van RCC over 2020 geeft RCC inzicht in hoe de medewerkers verdeeld zijn over bijvoorbeeld personeel aan wal en personeel op de cruiseliners. Ook geven ze inzicht in de man/vrouw verhouding en is er een verdeling opgenomen naar nationaliteit. De transparantie die geboden wordt is een belangrijke stap in de goede richting. Wel moedigen we nog verdere transparantie aan. Ook zouden we graag zien dat er toelichting gegeven wordt over hoe de verschillende nationaliteiten de algemene processen en beleidsstukken beïnvloeden. Dit zullen we in het vervolgesprek meenemen.

Na veel verzoeken heeft eindelijk in april 2021 een gesprek plaatsgevonden met **McDonald's**. In het gesprek is uitgebreid gesproken over het personeelsbeheer van McDonald's.

McDonald's is de afgelopen jaren regelmatig in het nieuws gekomen doordat diverse vrouwelijke medewerkers rechtszaken hebben aangespannen tegen McDonald's. De aanklachten betreffen seksuele intimidatie door mannelijke collega's en managers. Onder andere in reactie hierop heeft McDonald's in 2020 principes opgesteld, gericht op preventie van discriminatie, intimidatie en geweld op de werkvloer. Voor het opstellen van deze principes is gebruik gemaakt van multifunctionele teams. Ook om op deze wijze het draagvlak te vergroten. McDonald's loopt relatief veel risico op het gebied van personeelsbeheer. Dit wordt mede veroorzaakt door de franchisestructuur van de onderneming. Het centraal overzicht op het gebied van human capital wordt hierdoor bemoeilijkt. In het gesprek erkende McDonald's dat de bedrijfsstructuur een obstakel is voor het succes van de opgestelde principes. Een belangrijke vraag die zij zichzelf stellen is hoe de franchiseondernemingen en kritieke partners mee te nemen in dit proces.

Ook is specifiek ingegaan op de relatie met leveranciers. McDonald's verwacht van leveranciers op regelmatige basis een verslag omtrent Human Capital. Daarnaast voeren zij controles uit om ervoor te zorgen dat de arbeidsomstandigheden bij leveranciers overeenkomen met het beleid van McDonald's.

In het gesprek heeft McDonald's toelichting gegeven op hun stap om de beloning van bestuurders te koppelen aan diversiteitsdoelstellingen. Het bestuur wil zichzelf verantwoordelijk houden voor het verbeteren van de werkomgeving. En het maken van stappen hierin. McDonald's streeft naar gendergelijkheid in het management tegen het einde van 2030. Ook richten ze zich op het verhogen van het aantal mensen met verschillende afkomsten wat werkzaam is in het management. McDonald's heeft dit jaar voor het eerst in het jaarverslag een volledige breakdown naar geslacht, etniciteit en ras van US medewerkers gerapporteerd. Iets waar voorstanders van

transparantie steeds meer druk op uitoefenden. McDonald's heeft met alle stappen die zij gezet hebben vooruitgang geboekt. In het vervolgesprek willen we dieper ingaan op de plannen van McDonald's om de franchisenemers mee te nemen in de stappen die ze zetten op de diverse onderwerpen. En willen we dieper ingaan op hoe McDonald's van plan is om de doelstellingen die ze nu gecommuniceerd hebben daadwerkelijk te bereiken.

Vervolg

In de tweede helft van 2021 zetten we de dialogen voort. Met Sodexo willen we het diversiteitsbeleid en de interne promotiemogelijkheden bespreken. Bij Carnival willen we met name bespreken hoe de rapportage en transparantie over hun werknemersbeleid verbeterd kan worden. Verder zoeken wij verdieping in het meten van medewerkerstevredenheid bij Starbucks en horen we graag de concrete actieplannen van McDonald's met betrekking tot het behalen van de doelen die ze gesteld hebben.

Ook zullen wij vanuit het Workforce Disclosure Initiative (WDI) contact opnemen met de diverse ondernemingen om ze te vragen deel te nemen aan de enquête. Deelname aan WDI zorgt ervoor dat er meer inzicht gegeven wordt in het beleid van de onderneming ten opzichte van medewerkers. Het WDI draagt bij aan het bereiken van gestandaardiseerde en vergelijkbare informatie over het personeelsbestand.

3.6. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Het voeren van dialogen wordt zoveel mogelijk in collectief verband gedaan, bijvoorbeeld via Eumedion. Eumedion behartigt de belangen van institutionele beleggers op het terrein van corporate governance en duurzaamheid.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2021 is Pensioenfonds Vervoer in dialoog gegaan met negen Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 3.6.1.

TABEL 3.6.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN IN H1 2021

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Langetermijnwaardecreatie model, diversiteit, strategie, duurzaamheid, beloningsbeleid.
DSM	Lange termijn waardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, beloningsbeleid.
Heineken	Langetermijnwaardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, strategie en risico's, duurzaamheid.
ING Groep	Langetermijnwaardecreatie model, beloningsbeleid, risicomanagement.
KPN	Beloningsbeleid.
Philips	Langetermijnwaardecreatie model, competentie- en diversiteitsmatrix, beloningsbeleid, risicomanagement.
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid, bestuur.
Unilever	Strategie, unificatie, duurzaamheid, corporate governance.
Wolters Kluwer	Beloningsbeleid.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen

Ahold-Delhaize

Met Ahold-Delhaize (hierna: Ahold) is gesproken over het beloningsverslag over 2020 en de onderbouwing hiervan. We hebben Ahold aangemoedigd om meer transparantie te geven in het beloningsverslag over de doelstellingen en in hoeverre deze zijn behaald. Ahold gaf aan dat dit voor hen lastig is, aangezien de doelstellingen concurrentie gevoelige informatie bevatten. Ahold heeft aangegeven transparantie in het beloningsverslag mee te nemen in de evaluatie van het huidige beleid. Er is de suggestie gedaan dat Ahold rapporteert over doelstellingen van twee jaar terug. Ahold vond dit een interessante suggestie en zal dit onderzoeken. Ahold had ten tijde van het gesprek de doelstellingen voor de bonussen over 2021 nog niet vastgesteld. Deze zijn mede afhankelijk van de ontwikkelingen rondom de COVID-19 pandemie. Er wordt niet een dusdanige stijging van inkomsten verwacht als in 2020. Gevraagd is naar een update halverwege 2021.

Het klimaatbeleid van Ahold, wat in 2020 is geüpdatet, is ook besproken. Evenals de stappen die Ahold zet in het kader van hun strategie om klanten in staat te stellen gezondere keuzes te maken. Ahold werkt ook verder aan het tegengaan van verspilling en verdere klimaatmaatregelen. Dit alles ter ondersteuning van de ontwikkeling van een duurzamere voedselvoorzieningsketen.

DSM

DSM had een statutenwijziging voorgesteld waarbij (na goedkeuring door de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA) de optie verkregen zou worden om een volledige virtuele vergadering te houden. In het gesprek

met DSM is aangegeven dat het te vroeg is voor een dergelijke statutenwijziging. De wetgeving op het gebied van de structurele inbedding van de optie voor een volledig virtuele vergadering is nog in ontwikkeling. Daarmee is nog niet bekend welke voorwaarden er worden gesteld en of die naar tevredenheid zijn van aandeelhouders. De ervaringen met volledig virtuele vergaderingen zijn tot dusverre niet positief. Na het gesprek heeft DSM aangegeven de optie te verwijderen uit de gewijzigde statuten en de uitkomst van de wetgeving af te wachten. Ook is het beloningsverslag over 2020 besproken. Daarin was te zien dat DSM de lange termijn beloning voor de vorige CEO in 1 keer volledig heeft toegekend. We hebben aangegeven hier geen voorstander van te zijn, en dat deze optie niet duidelijk staat aangegeven in het beloningsbeleid. We hebben DSM verzocht grondig naar deze praktijk te kijken. De plannen van DSM op het gebied van duurzaamheid zijn tevens door hen toegelicht.

Heineken

Met Heineken is gesproken over de gevolgen van de COVID-19 pandemie op de onderneming en haar medewerkers. Heineken heeft een update gegeven over de genomen maatregelen om veilig werken mogelijk te maken. We zijn met Heineken ingegaan op hun bedrijfsstrategie Evergreen. Daarbij is gesproken over de aangekondigde reorganisatie, waardoor wereldwijd 8.000 banen worden geschrapt. Heineken heeft aangegeven dat dit een zware beslissing was. Gezien de gevolgen van de COVID-19 pandemie op de resultaten was dit volgens hen een noodzakelijke stap. Heineken wil verder digitaliseren als gevolg van de toename van online verkopen. En hopelijk op deze wijze de inkomsten weer laten toenemen. Met deze stappen probeert Heineken zich door de crisis heen te navigeren en zich voor te bereiden op de toekomst. We hebben Heineken aangegeven dat we graag meer concrete duurzaamheidsdoelstellingen zouden willen zien en hebben hen aangemoedigd de opties te onderzoeken. Het fenomeen "Say on Climate" is ook ter sprake gekomen. Dit houdt in dat de onderneming hun klimaatstrategie aan de aandeelhouders voorlegt ter advisering. Heineken gaf aan het een interessante ontwikkeling te vinden. Zij zullen monitoren hoe dit zich verder ontwikkelt.

Het beloningsverslag over 2020 is ook in het gesprek aan bod gekomen. Onder andere de vergoeding voor de vertrekkende CEO is besproken. Wat betreft het stellen van nieuwe doelstellingen heeft Heineken aangegeven dat het in de zomer verwacht doelstellingen te formuleren. Door de vele onzekerheden hadden zij dat tot op heden niet gedaan. Het uitstellen van het vaststellen van beloningsdoelstellingen is iets wat we bij meerdere ondernemingen hebben zien terugkomen.

ING

ING heeft in de dialoog een update gegeven over de gevolgen van de COVID-19 pandemie. Thuiswerken was al een bekend fenomeen bij ING. De systemen konden het thuiswerken ook goed aan. Door de functionele bankieren app kon de dienstverlening aan klanten gewoon doorgaan. Met ING is

gesproken over hun klimaatstrategie genaamd Terra. We zijn daarbij ingegaan op de voortgangsrapportage 2020. ING heeft onder andere als doelstelling om de CO2 voetafdruk van de woningportefeuille te verlagen. In de rapportage gaf ING aan dat de huiseigenaar en de overheid nodig zijn om de doelstellingen te kunnen behalen. Samenwerking is belangrijk om duurzaam wonen te kunnen bereiken. Ook is er behoefte aan duidelijke richtlijnen. ING werkt op dit vlak ook samen met andere banken. ING heeft ook een toelichting gegeven op het verbeterprogramma ten aanzien van risicomanagement. De systemen zijn inmiddels in meerdere landen gestandaardiseerd. Regelmatig worden er testen uitgevoerd om de veiligheid van de systemen te beoordelen. Sinds de COVID-19 pandemie is er een toename gezien van DDoS aanvallen en phishing activiteiten. Cyber Security is een continue punt van aandacht. Ondanks dat banken verschillende systemen hebben informeren zij elkaar indien er een aanval is. Ook informeren zij elkaar wanneer er nieuwe technologie is.

KPN

Bij KPN zijn in 2020 een nieuwe CEO en CFO aangetreden. KPN heeft relatief snel de omslag kunnen maken naar thuis werken. Wel waren er voor de medewerkers van call centers wat aanpassingen nodig. KPN heeft voorzieningen op de balans gebruikt om ervoor te zorgen dat medewerkers thuis ook een Arbo-proof werkplek hebben. Daarnaast zijn de verlofregelingen versoepeld. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp voor KPN en wordt breder gezien dan alleen klimaat. Op dit moment is er extra aandacht voor het onderwerp eenzaamheid. We hebben KPN aangemoedigd om dit soort activiteiten op te nemen in rapportages. Ook is er in de dialoog ingegaan op diverse onderdelen van het beloningsverslag en de resultaten van de onderneming. Met name op het meenemen van de reputatiescore, waar KPN de afgelopen 5 jaar maximaal op scoort. De vraag is of deze doelstelling nog ambitieus genoeg is. Langetermijnwaardecreatie en de beste manier om dit te meten is ook besproken. KPN hanteert de Total Shareholder Return (TSR) als maatstaf. Bij TSR kan zowel de omzet als de Return On Invested Capital (ROIC) dalen (waarde vernietiging) maar nog steeds een goede beloning worden uitgekeerd. KPN meent dat succes van investeringen zich terug moet betalen in free cash flow. Uiteindelijk gaat het om TSR. KPN vindt dat duidelijk is dat men niet gericht is op de korte termijn door de beslissingen die men neemt. Er wordt geïnvesteerd in elementen die niet snel free cash flow opleveren. De TSR is voor KPN ook relevant omdat ze zichzelf internationaal met andere ondernemingen wil vergelijken.

Philips

Met Philips is ingegaan op de stap om de divisie Huishoudelijke apparaten te verkopen. Door middel van een licentieovereenkomst wil Philips haar normen voor duurzaam ondernemen opleggen aan de koper. Een duurzaamheidsteam van Philips zal ook over gaan naar de koper. De divisies persoonlijke verzorging, mondverzorging en moeder & kind zijn nog over bij het onderdeel 'Personal Health'. Gevraagd is of het verstandig zou zijn om te

desinvesteren in dit onderdeel en juist uit te breiden in andere kernactiviteiten. Philips ziet dit momenteel niet als optie. Het onderdeel 'Personal Health' heeft een belangrijke rol. Philips wil in de loop der tijd een brug bouwen tussen gezondheid professioneel en gezondheid thuis. Dit is door de COVID-19 pandemie versneld. Volgens Philips moet de link tussen deze twee niet worden onderschat.

Er is gesproken over het "Environmental Profit & Loss Account" (EP&L), dat opgenomen is in het jaarverslag van Philips. Hierin zijn alleen de verborgen milieukosten opgenomen, maar niet de maatschappelijke baten die Philips genereert door de gezondheid en het welzijn van mensen te verbeteren. Philips gaat onderzoeken of de maatschappelijke voordelen in geld kunnen worden omgerekend, zodat dit in de EP&L kan worden opgenomen. Philips wil hiervoor samen gaan werken met Harvard School of Public Health. Philips hoopt in het jaarverslag over 2021 hier informatie over te kunnen opnemen. Philips heeft onderzoek laten doen naar gelijke beloning van mannen en vrouwen in Nederland. De uitkomst van dit onderzoek was positief. Ze gaan dit onderzoek nu per land wereldwijd uitrollen. Ook is er nog gesproken over het beloningsverslag over 2020. We hebben Philips geadviseerd om meer toelichting op te nemen bij het onderdeel "Earnings per share" zodat aandeelhouders beter kunnen begrijpen waar de bewegingen in dit onderdeel door worden veroorzaakt.

Royal Dutch Shell

Met Royal Dutch Shell hebben we in het afgelopen halfjaar meerdere keren gesproken over de klimaatstrategie van Shell en het beloningsbeleid- en verslag over 2020. Shell heeft in de dialoog punten benoemd waarom zij menen dat de stappen in de klimaatstrategie voldoende zijn om de doelstellingen van Parijs te kunnen behalen. Zij waren van mening dat het aandeelhoudersvoorstel van Follow This daardoor overbodig was. In het gesprek hebben we aangegeven dat wij van mening zijn dat Shell absolute reductiedoelstellingen moet stellen op korte en middellange termijn. Dat er minder geïnvesteerd moet worden in fossiel. En dat we van mening zijn dat Shell te sterk vertrouwt op de opslag en afvang van CO2 en compensatie door bijvoorbeeld bebossing. Uitkomst van de AvA is dat de klimaatstrategie een meerderheid van de stemmen heeft behaald. Het voorstel van Follow This heeft meer dan 30% stemmen behaald waardoor, volgens de Britse wetgeving, Shell in gesprek moet gaan met Follow This. Wij zullen onze standpunten blijven benadrukken in toekomstig overleg met Shell. Met de voorzitter van het beloningscomité is gesproken over het beloningsbeleid. Ondanks de pandemie waren de financiële resultaten veerkrachtig. Er is afgezien van een jaarlijkse bonus en er is geen salarisverhoging toegekend. Ook is de toekenning van aandelen onder de 2021 lange termijn doelstellingsafspraken verlaagd. Dit om het risico van meevallers te beperken.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de voorgestelde wijziging van Statuten. We hebben gevraagd waarom de nieuwe statuten

bestuurders de mogelijkheid geven om vergaderingen uit te stellen of te verplaatsen zonder aandeelhouders daarover te informeren. Unilever gaf aan dat zij de aandeelhouders altijd zullen informeren. De wijziging geeft flexibiliteit om de vergadering verder op te schuiven dan binnen 6 maanden na jaareinde. Ook is de klimaatstrategie van Unilever besproken. Gevraagd is wat de eerste reacties zijn op deze "Say on Climate". Unilever gaf aan dat de reacties voor het merendeel positief zijn. We hebben Unilever gevraagd hoe zij aankijken tegen een externe validatie door de accountant wat betreft de aansluiting van de bedrijfsstrategie op de klimaatdoelstellingen. Zij gaven aan hier open voor te staan. De strategie en het rapporteren daarover is iets waar aan gewerkt blijft worden. Ook is er gesproken over duurzaamheid in combinatie met de bedrijfsstrategie. Unilever heeft de afgelopen jaren aanzienlijke vooruitgang geboekt ten aanzien van de doelstelling "Sustainable sourcing" maar er is nog steeds een aanzienlijke kloof tussen het doel en de huidige situatie. In het beloningsbeleid van Unilever was een link tussen korte en lange termijn doelstellingen opgenomen. Dit had als onbedoeld gevolg dat het management motiveerde om zich te richten op korte termijn doelstellingen. Unilever heeft in het nieuwe beloningsbeleid de link verwijderd en een duidelijke scheiding aangebracht tussen de korte en lange termijn doelstellingen.

Wolters Kluwer

Met Wolters Kluwer hebben we in het eerste halfjaar twee gesprekken plaatsgevonden. Het eerste gesprek stond geheel in het teken van het definitieve voorstel van het aangepaste beloningsbeleid. De korte en lange termijnbonussen van de CEO gaan bij normaal functioneren met 10% omlaag. Doordat de CEO ook afzag van een verhoging van het basissalaris komt de totale beloningsdaling uit op meer dan 10%. Dit is uniek bij een zittende en succesvolle CEO. Na overleg is in het beleid opgenomen dat het basissalaris van de CEO niet met een hoger percentage kan stijgen dan die van de werknemers. Ook heeft Wolters Kluwer zijn peergroup aangepast. Er zijn meer Europese en minder Amerikaanse ondernemingen in opgenomen (60-40 verhouding). Bij de vaststelling van de korte termijnbonus is een grotere rol toegekend aan doelstellingen voor milieu, sociale verhoudingen en goed bestuur. Voor de lange termijnbonus is er een doelstelling bijgekomen. De aanpassingen zijn een grote verbetering ten opzichte van het voorstel in 2020. Hiermee heeft Wolters Kluwer laten zien dat zij naar de aandeelhouders heeft geluisterd. Wel blijft de hoogte van de beloning van de CEO nog steeds hoog. Tijdens het tweede gesprek met Wolters Kluwer is gesproken over het beloningsverslag over 2020.

4. Corporate Governance

Corporate governance of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfonds Vervoer belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Pensioenfonds Vervoer invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Pensioenfonds Vervoer doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Een goede corporate governance draagt bij aan de langetermijnwaardecreatie.

4.1. Pensioenfonds Vervoer als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfonds een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance Code.

Pensioenfonds Vervoer voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

4.2. Stemgedrag Pensioenfonds Vervoer

De eerste helft van het jaar is altijd een drukke stemperiode, omdat de meeste aandeelhoudersvergaderingen dan plaatsvinden. Voor Nederland en de VS is het de piek van het aandeelhoudersvergaderingenseizoen. Gezien de COVID-19 pandemie vonden de vergaderingen voor het overgrote deel virtueel plaats. Klimaatverandering was opnieuw een centraal thema dit stemseizoen. Meerdere ondernemingen

legden hun klimaatstrategie ter stemming aan de aandeelhouders voor. Een ontwikkeling die door de meeste aandeelhouders als positief wordt gezien. Als gevolg hiervan verwachten we dat meer ondernemingen hun klimaatstrategie ter stemming aan aandeelhouders zullen gaan voorleggen. Duidelijk zichtbaar was dat de steun voor klimaat gerelateerde aandeelhoudersresoluties blijft stijgen. Daarnaast heeft de aandacht voor klimaatverandering in toenemende mate invloed op de mate van steun voor bestuurdersverkiezingen. Wereldwijd is er een toename te zien van zowel het aantal aandeelhoudersresoluties als het aantal voor stemmen dat deze resoluties krijgen. Beloningsverslagen werden kritischer beoordeeld door aandeelhouders met name op transparantie. Een ontwikkeling die naar verwachting zal doorzetten.

Wij stemden in de eerste helft van 2021 tijdens **1569 vergaderingen** op totaal **20,410 agendapunten**. Zie tabel 4.2.1 voor de regionale verdeling over H1 2021.

TABEL 4.2.1 VERDELING NAAR LAND

Land	Aantal
Australia	8
Austria	5
Belgium	9
Bermuda	24
Brazil	20
Canada	40
Cayman Islands	54
Chile	7
China	158

Curacao	1
Denmark	9
Egypt	1
Finland	8
France	34
Germany	32
Greece	1
Hong Kong	26
India	16
Indonesia	7
Ireland	23
Israel	6
Italy	14
Japan	311
Jersey	4
Liberia	1
Luxembourg	9
Malaysia	6
Mexico	13
Netherlands	26
Norway	8
Philippines	9
Poland	6
Portugal	4
Russia	12
Singapore	15
South Africa	10
South Korea	55
Spain	12
Sweden	22
Switzerland	26
Taiwan	29
Thailand	3
Turkey	1
United Kingdom	50
USA	434

Op de website van Pensioenfonds Vervoer kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Pensioenfonds Vervoer heeft een internationale aandelenportefeuille. Het is niet mogelijk om zelf alle aandeelhoudersvergaderingen te bezoeken en zelf te stemmen. Het pensioenfonds stemt daarom op afstand, ook wel 'proxy voting' genoemd. Om te kunnen stemmen op afstand maakt het pensioenfonds gebruik van het stemplatform van Institutional Shareholders Services (ISS). Daarnaast geeft ISS analyses en stemadvies op basis van het stembelid van het pensioenfonds. De regie op de uitvoering van het stembelid heeft Pensioenfonds Vervoer uitbesteed aan de integraal vermogensbeheerder. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van specifieke feiten en omstandigheden met betrekking tot het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het aantal tegenstemmen op totaalniveau. Het grootste aantal tegenstellen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook betrof het vaak beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 4.2.2 OVERZICHT STEMACTIVITEITEN H1 2021

Aantal agendapunten	Voor	Tegen
20,410	85%	15%

De managementresoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. Onder routinezaken wordt bedrijfsvoering verstaan. Denk hierbij aan het aanstellen van de accountant, wijzigen van statuten en beslissingen omtrent het vaststellen van dividend. Onder het thema overig vallen onder andere klimaatstrategieën van de onderneming en sociale rapportages. In de eerste helft van 2021 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor benoeming bestuurders, routinezaken en beloning.

TABEL 4.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA ¹

Management	Tegen %
Benoeming	11%
Routine	3%
Kapitaaluitgifte	14%
Beloning	47%
Fusies en overnames	14%
Overig	17%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

4.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's klimaat & gezondheid, mensenrechten of goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **608 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze MVB thema's. Onderstaand overzicht onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 4.3.1 AANDEELHOUDERSRESOLUTIES H1 2021

	Aantal totaal	Voor %	Tegen %
Benoemingen	263	86%	14%
Overig	64	94%	6%
Klimaat & Gezondheid	92	59%	41%
Routine	78	68%	32%
Goed Bestuur	52	88%	12%
Beloning	39	85%	15%
Sociaal	16	69%	31%
Mensenrechten	4	100%	0%

CO₂/Klimaatverandering

Klimaatresoluties Follow This

Follow This heeft bij diverse ondernemingen in de olie- en gasector, namelijk bij BP, Chevron, ConocoPhillips, Equinor, Phillips66 en Royal Dutch Shell, al dan niet in samenwerking met andere partijen, klimaatresoluties ingediend. De ondernemingen worden verzocht om doelen te stellen die in lijn zijn met de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs en deze ook te publiceren. Deze kwantitatieve doelstellingen moeten betrekking hebben op de broeikasgasemissies (BKG) van de activiteiten van de onderneming en het gebruik van haar energieproducten (Scope 1, 2 en 3) op korte, middellange en lange termijn. De ondernemingen worden opgeroepen tot een substantiële vermindering van de absolute netto-energie gerelateerde emissies tegen 2030.

Iedere olie- en gasonderneming geeft in haar reactie aan al doelstellingen geformuleerd te hebben die in lijn zijn met de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs. Deze doelstellingen zijn verbonden met de strategie die zij opgesteld hebben. De resolutie wordt door de ondernemingen gezien als een mogelijke verstoring en belemmering van de uitvoering en resultaten van de gestelde doelstellingen.

Pensioenfonds Vervoer belegt in BP, Chevron, ConocoPhillips, Equinor en Royal Dutch Shell en heeft voor de resolutie gestemd. De resolutie wordt namelijk niet gezien als verstoring en belemmerend, maar noodzakelijk om de doelstellingen van het Akkoord van Parijs te behalen:

- Er dienen absolute reductiedoelstellingen op korte en middellange termijn gesteld te worden;
- Het investeren in fossiele brandstoffen moet afnemen;
- Er wordt te sterk vertrouwd op de opslag en afvang van CO₂ en compensatie d.m.v. bebossing.

TABEL 4.3.1 KLIMAATRESOLUTIE FOLLOW THIS

Onderneming	% VOOR stemmen 2021 klimaatresoluties Follow This
BP	21%
Chevron	61%
ConocoPhillips	58%
Equinor	5,5%
Phillips66	80%
Royal Dutch Shell	30%

Werknemersrechten

Amazon.com, Inc

Arjuna Capital heeft een voorstel ingediend waarin Amazon wordt verzocht verslag uit te brengen over de verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen en tussen de verschillende rassen, inclusief informatie over haar beleid en doelstellingen om beloningsverschillen op basis van geslacht en ras te verkleinen. Het is het 2e jaar dat dit voorstel wordt ingediend.

Amazon bespreekt haar beleid ter bevordering van genderdiversiteit en gelijke beloning in verslagen en op haar website. Zij publiceert ook statistieken over genderdiversiteit onder het personeel en in de Raad van Bestuur en schetst tal van initiatieven op het gebied van diversiteit en integratie om de vertegenwoordiging minderheidsvertegenwoordiging in leidinggevende functies. Het bedrijf rapporteert een loongelijkheidsstatistiek over 2020 en stelt dat er wereldwijd geen verschil is tussen wat het vrouwen en mannen betaalt, statistisch gecorrigeerd voor rol, geografische locatie, anciënniteit en andere factoren. Amazon publiceert voor zijn Amerikaanse personeelsbestand echter niet dezelfde statistieken over beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen als het in het Verenigd Koninkrijk publiceert.

Het publiceren van de mediaan biedt voordelen zoals transparantie en vergelijkbaarheid tussen tijd en organisaties en dient als maatstaf voor vertegenwoordiging van vrouwen in hogere functies. Voor zijn Amerikaanse personeelsbestand gebruikt Amazon een statistiek van "gelijk loon voor gelijk werk" waarin het bedrijf definieert wat het beschouwt als "gelijk werk". Het publiceren van een statistiek voor gelijke beloning en diversiteit en inclusie geven de aandeelhouders enig inzicht in hoe de onderneming de vertegenwoordiging van vrouwen en minderheden op hogere niveaus definieert. Amazon is echter onlangs geconfronteerd met rechtszaken en boetes in verband met zijn werving en beloningsbeleid. Publicatie van de 'ruwe' statistieken over beloningsverschillen zou de verantwoording voor diversiteitsinspanningen kunnen vergroten en zou aandeelhouders nuttige informatie verschaffen over hoe effectief het management risico's beoordeelt en beperkt die kunnen voortvloeien uit ongelijke behandeling van werknemers. Daarom heeft Pensioenfonds Vervoer voor de resolutie gestemd.

Alphabet Inc.

Trillium Asset Management (Trillium) heeft een voorstel ingediend bij Alphabet, Inc. waarin de onderneming wordt verzocht haar klokkenluidersbeleid te evalueren en daarover een verslag op te stellen. De resolutie vraagt specifiek dat Alphabet een beoordeling vraagt aan een onafhankelijke derde partij over de doeltreffendheid van het klokkenluidersbeleid ter bescherming van mensenrechten. Daarbij dient dit onderzoek publiekelijk gedeeld te worden op de website van Alphabet.

In de ondersteunende verklaring geeft Trillium aan dat Alphabet risico loopt, vanwege onvoldoende bescherming voor werknemers die zich hebben geuit over ethische en mensenrechten kwesties. Het stelt dat in 2018, 14 mensenrechtengroeperingen er bij Alphabet op hebben aangedrongen om bescherming te garanderen voor klokkenluiders. Werknemers van Alphabet hebben zich tevens uitgesproken dat de onderneming toezeggingen op het gebied van mensenrechten niet nakomt. Alphabet heeft enige kritiek gekregen op zijn klokkenluidersbeleid, recentelijk nog in het licht van het ontslaan van werknemers.

De gedragscode van Alphabet stelt dat Alphabet vergeldingsmaatregelen verbiedt tegen iedereen die een mogelijke schending van de code meldt of deelneemt aan een onderzoek naar een dergelijke schending. Als er bezorgdheid is dat iemand de code schendt en anoniem wil blijven, kunnen werknemers dat melden via de hulplijn van het bedrijf. Google heeft ook een beleid op zijn website dat gedetailleerder ingaat op hoe het bedrijf represailles definieert, hoe zorgen worden benaderd en afgehandeld, en de inspanningen om onderzoeken vertrouwelijk te houden. Daarnaast schetst het bedrijf verschillende initiatieven die het onlangs heeft genomen, waaronder het verbeteren van zijn onderzoeksanalyse en processen en het verstrekken van aanvullende informatie aan werknemers.

Pensioenfonds Vervoer heeft voor het voorstel gestemd van Alphabet, omdat aandeelhouders baat hebben bij een beoordeling van het bestaande beleid en de bestaande praktijken van de onderneming inzake de bescherming van klokkenluiders. Bovendien zal de goedkeuring van dit voorstel moeten dienen om de bestaande initiatieven van de onderneming ter bescherming van klokkenluiders verder te versterken.

Gezondheid

The Coca-Cola Company

Harrington Investments heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend waarin het The Coca-Cola Company (Coca-Cola) verzoekt verslag uit te brengen over het gebruik van suiker in haar producten en het verband tussen suiker en de volksgezondheid.

In het voorstel voert Harrington Investments aan dat de suikerhoudende dranken van Coca-Cola op twee belangrijke manieren bijdraagt aan gezondheidsrisico's voor de consument, namelijk (1) het draagt bij aan gezondheidsgerelateerde ziekten en (2) het vergroot de kwetsbaarheid voor COVID-19. De onderneming voert aan dat onderliggende gezondheidsaandoeningen die in verband worden gebracht met een hogere suikerinname door de dranken van Coca-Cola, zoals obesitas, hypertensie, hart- en vaatziekten, diabetes en chronische nier- en leverziekten, mensen vermoedelijk vatbaarder maken voor COVID-19. Daarnaast geeft Harrington Investments in het voorstel aan dat Coca-Cola is doorgegaan met het op de markt brengen van suikerhoudende dranken met advertenties die de voedingskeuzes van kinderen beïnvloeden, ondanks het feit dat de American Academy of Pediatrics al meer dan tien jaar geleden opriep tot een totaal verbod op kinderen gerichte en interactieve reclame voor junkfood.

De raad van bestuur van Coca-Cola begrijpt de bezorgdheid over de gezondheid rond suiker en het geeft aan dat het zinvolle maatregelen neemt op dit gebied. Het bestuur stelt dat een rapport zoals de indiener vraagt al bestaat en dat een extra rapport geen toegevoegde waarde of informatie zou bieden die belangrijk is voor aandeelhouders. Coca-Cola geeft aan dat het actief informatie verstrekt aan de Access to Nutrition Foundation (ANTF), een onafhankelijke non-profitorganisatie. Verder stelt het bedrijf dat het vooruitgang blijft boeken op het gebied van suikerreductie in zijn portfolio door recepten te wijzigen en toegevoegde suikers te verminderen, producten met weinig of geen suiker te promoten en de uitbreiding van minder zoete dranken te versnellen.

Pensioenfonds Vervoer heeft voor het voorstel gestemd van Harrington Investments, omdat aandeelhouders baat hebben bij een beter begrip van het gebruik van suiker in de producten van Coca-Cola en het verband met mogelijke gezondheidseffecten voor consumenten.

Johnson & Johnson

Oxfam America en Achmea IM hebben een voorstel ingediend waarbij Johnson & Johnson gevraagd wordt om te rapporteren over de wijze waarop overheidssteun de strategie van de onderneming inzake toegang tot COVID-19 vaccins beïnvloedt. In de ondersteunende verklaring stellen de indieners dat dochteronderneming Janssen Pharmaceutical Company (Janssen) aanzienlijke overheidsfinanciering heeft ontvangen voor onderzoek en

ontwikkeling van het COVID-19-vaccin, maar dat de onderneming zijn prijsstellers- en toegangsplannen voor de toekomst niet duidelijk heeft gemaakt. De voorstanders merken op dat Johnson & Johnson onder toenemende druk zal komen te staan om haar intellectuele eigendom over het vaccin te delen naarmate duidelijk wordt dat een verhoogde productie noodzakelijk zal zijn om de stabiliteit te handhaven en uitbraken van COVID-19 te voorkomen. In de verklaring van de voorstanders wordt gesteld dat de bestaande overeenkomsten van het bedrijf met de regering zijn bekritiseerd omdat zij de prijs opdrijven, het totale aanbod verminderen en universele toegang verhinderen.

Johnson & Johnson stelt dat het vastbesloten is om een COVID-19 vaccin te verstrekken op non-profit basis voor de duur van de pandemie en dat het vaccin wereldwijd toegankelijk zal zijn. De onderneming heeft zich ertoe verbonden om tot 500 miljoen vaccindoses toe te wijzen aan landen met lagere inkomens. Bovendien verklaart het bedrijf dat het informatie verschaft over zijn COVID-19-inspanningen in zijn proxyverklaring, een link geeft naar de relevante sectie op zijn website en een link verstrekt naar het Janssen U.S. Transparency Report. De raad van bestuur geeft aan dat het verstrekken van bijkomende informatie het bedrijf in een nadelige concurrentiepositie zou plaatsen en bijgevolg niet in het beste belang van het bedrijf of zijn aandeelhouders zou zijn.

Ondanks dat Johnson & Johnson verklaard dat ze het vaccin op een "non-profit" basis zal distribueren voor de duur van de pandemie, wordt niet verduidelijkt wat "non-profit" in deze context betekent, hoe het zal worden gedefinieerd wanneer de pandemie voorbij is en wat het prijsstellers- en toegangsplan zal zijn nadat het bedrijf heeft beoordeeld dat de pandemie voorbij is. En hoewel de onderneming het Janssen U.S. Transparency Report heeft gedeeld, waarin de beweegredenen voor het bepalen van de prijzen worden bekendgemaakt, verschaft het geen informatie over hoe overheidsfinanciering een rol speelt in Johnson & Johnson's aanpak voor het verlenen van toegang tot COVID-19 producten en behandelingen. Om die reden heeft Pensioenfonds Vervoer voor de resolutie gestemd.

4.4. Corporate governance ontwikkelingen Nederland

Analyse Algemene Vergadering van Aandeelhouders seizoenen Nederland

Virtuele vergaderingen

In verband met de COVID-19 pandemie vonden de meeste Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders (AvA's) volledig virtueel plaats (69 van de 84). Weinig AvA's werden uitgesteld doordat men dit jaar was voorbereid. Meer ondernemingen boden dit jaar de mogelijkheid om live te stemmen tijdens de AvA (31 ondernemingen). De mogelijkheid om vragen te stellen werd door ondernemingen op verschillende wijze ingeregeld. Bij 28 AvA's konden aandeelhouders mondeling vragen stellen (via telefoon, een operator of een live verbinding). Bij de meeste andere AvA's konden aandeelhouders vooraf (via brief of mail) of tijdens de AvA (via chat) vragen stellen. Het live stemmen dan wel vragen stellen werd bij diverse AvA's bemoeilijkt door operationele eisen. Het daadwerkelijk in gesprek gaan met een onderneming tijdens de AvA bleef zeer moeizaam. Vragen werden soms verkeerd geïnterpreteerd en/of niet beantwoord. Hierdoor staan aandeelhouders negatiever tegenover volledig virtuele AvA's. De dialoog buiten de AvA is nog belangrijker geworden om echt het gesprek te kunnen voeren. Wel bood het virtuele seizoen ons de mogelijkheid om aan meer AvA's (internationaal) deel te nemen en daar vragen te stellen.

Beloningsbeleid

In 2020 werd het voorgestelde beloningsbeleid van 8 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen door aandeelhouders weggestemd. Het heeft ertoe geleid dat deze ondernemingen in gesprek zijn gegaan met stakeholders. De meeste van hen hebben op de AvA's in 2021 een gematigder beloningsbeleid voorgesteld. Een voorbeeld hiervan is Wolters Kluwer. Op de AvA van 2020 werd het beloningsbeleid door de aandeelhouders afgekeurd. Wolters Kluwer heeft hierna met stakeholders gesprekken gevoerd (meer dan 100 gesprekken). Dit heeft ertoe geleid dat de vergoeding aan de voorzitter van de Raad van Bestuur is gedaald en dat Wolters Kluwer meer transparantie heeft geboden in het beloningsbeleid en het beloningsverslag. Het gewijzigde beloningsbeleid werd op de AvA op 22 april 2021 voorgelegd aan de aandeelhouders en goedgekeurd. Pensioenfonds Vervoer belegt in Wolters Kluwer en heeft voor het beloningsbeleid gestemd.

Van de 8 ondernemingen waar het beloningsbeleid in 2020 werd weggestemd hebben 4 van hen in dit seizoen goedkeuring gekregen voor het aangepaste beloningsbeleid. Bij de andere 4 ondernemingen is het beloningsbeleid voor het 2e jaar op rij weggestemd (BE Semiconductor Industries, Flow Traders, Vastned Retail (zowel voor de RvB als de RvC) en Ctac).

Beloningsverslag

Er is een stijgende lijn te zien in het aantal aandeelhouders dat TEGEN het beloningsverslag stemt (adviserende stem). Transparantie en aansluiting tussen de beloning van de bestuurders en hun prestaties worden steeds zwaarder gewogen. Dit heeft ertoe geleid dat ondernemingen vaker TEGEN stemmen kregen met betrekking tot hun beloningsverslag over 2020. Dit jaar ontvingen 12 ondernemingen meer dan 20% TEGEN stemmen. De verwachting is dat deze stijgende lijn doorzet als ondernemingen geen stappen gaan zetten op dit gebied. De Europese Commissie zal eind van dit jaar richtsnoeren voor het beloningsverslag publiceren. Aandeelhouders zullen verwachten dat ondernemingen deze richtsnoeren aanhouden.

Klimaat

Een positieve ontwikkeling is dat bijna alle Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen dit jaar het onderwerp klimaat hadden opgenomen in hun jaarverslagen en ook uitgebreider over dit thema rapporteren. Ze benoemen bijvoorbeeld de potentiële impact van klimaatverandering op hun bedrijfs- en risicobeheer. Als minimum werd er gerapporteerd over het niveau van directe broeikasgasuitstoot. Meer ondernemingen hebben zich gecommitteerd aan een klimaat gerelateerde doelstelling. Maar de doelstellingen zijn onderling zeer divers, zowel in reikwijdte als ambitie. Hier zijn dus nog stappen te zetten. Shell en Unilever hebben dit jaar voor het eerst hun klimaatstrategie voorgelegd aan aandeelhouders voor een adviserende stem. Dit wordt ook wel "Say on Climate" genoemd. De aandeelhouders van Unilever stemden met 99,59% voor de strategie, waaronder Pensioenfonds Vervoer. Bij Shell stemde 88,74% van de aandeelhouders voor de klimaatstrategie. Pensioenfonds Vervoer belegt in Shell en heeft TEGEN de klimaatstrategie van Shell gestemd. Reden hiervoor is dat de stappen zoals geformuleerd in de klimaatstrategie van Shell naar onze mening niet voldoende zijn om de gestelde doelstellingen van Parijs te behalen:

- Shell heeft geen absolute reductiedoelstellingen op korte en middellange termijn;
- Shell blijft sterk investeren in fossiel;
- Shell vertrouwt sterk op de opslag en afvang van CO2 en compensatie d.m.v. bebossing.

Tijdens de dialogen met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen in de aanloop naar de AvA's is er gesproken over de voor- en nadelen van een "Say on Climate". Uit de dialogen is gebleken dat ondernemingen zeer verschillend tegen het fenomeen "Say on Climate" aankijken. Eumedion meent dat een "Say on Climate" positieve aspecten kent. Onder andere het verzekeren van een reguliere dialoog tussen onderneming en aandeelhouders over het klimaat. De onderneming kan zo ook duidelijk krijgen wat de verwachtingen van aandeelhouders zijn. Daarentegen levert een "Say on Climate" ook uitdagingen op. Er is geen wettelijke mogelijkheid om ondernemingen te dwingen de klimaatstrategie voor een adviserende stem aan

aandeelhouders voor te leggen. Daarnaast zijn er partijen die zich zorgen maken dat met een “Say on Climate” de verantwoordelijkheid voor de klimaatstrategie van onderneming naar aandeelhouders verschuift.

Ontwikkelingen aandeelhoudersresoluties wereldwijd

Bij de Nederlandse AvA's stond er 1 aandeelhoudersvoorstel geagendeerd. Dit betrof de, hiervoor besproken, klimaatresolutie van Follow This. Het aantal voor stemmen voor dit voorstel is verdubbeld ten opzichte van vorig jaar. Wereldwijd is er een toename te zien van zowel het aantal aandeelhoudersresoluties wat op de agenda komt als het aantal voor stemmen wat deze resoluties krijgen. In de VS ontvingen meer aandeelhoudersresoluties dan vorig jaar een meerderheid van voor stemmen. Sommige hiervan met een aanzienlijk percentage. In de laatste twee jaar is een snelle toename te zien van het aantal aandeelhoudersvoorstellen dat een meerderheid voor stemmen weet te behalen. De verwachting is dat deze stijgende lijn zich voort blijft zetten.

De drie dominante ESG aandeelhoudersvoorstellen categorieën zijn: klimaat, politieke bedrijfsuitgaven en diversiteit. Het belang van stemmen en de kracht van aandeelhoudersresoluties neemt op deze wijze steeds meer toe.

5. Rapporteren

Wilt u verder lezen over de Maatschappelijk Verantwoord Beleggen activiteiten van Pensioenfonds Vervoer? Op de [website](#) van Pensioenfonds Vervoer vertellen we uitgebreid wat we doen.

Halfjaarverslag Maatschappelijk Verantwoord beleggen

In dit verslag geven wij op hoofdlijnen aan wat ons Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid is en hoe wij invulling geven aan de verschillende MVB instrumenten zoals uitsluiten, het aangaan van de dialoog met ondernemingen en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. In het verslag geven we tevens aan wat recente ontwikkelingen zijn op het gebied van MVB en wat dit betekent voor Pensioenfonds Vervoer.

Uitsluitingen

Zowel in het Halfjaarverslag verantwoord beleggen als op de website laten wij zien welke ondernemingen we uitsluiten. In het halfjaarverslag Maatschappelijk verantwoord beleggen geven we tevens de uitsluitingsgronden aan.

Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap

In dit jaarlijkse verslag geven wij aan hoe wij invulling geven aan relevante principes voor institutionele beleggers zoals deze zijn genoemd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Dit heeft met name betrekking op stemmen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Daarnaast geven we in dit verslag aan hoe wij invulling geven aan de Nederlandse Stewardship Code.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Uiteraard zijn wij transparant hoe wij stemmen met onze wereldwijde aandelenportefeuille. Via het zogenoemde *vote disclosure system* maken wij zichtbaar hoe wij hebben gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Dit systeem wordt elke dag geactualiseerd.

Kwartaarverslagen stemmen

Ieder kwartaal wordt een kwartaalverslag gepubliceerd waarin de ontwikkelingen worden benoemd.

Overzicht beleggingen

Pensioenfonds Vervoer geeft rekenschap van beleid en uitvoering en publiceert een overzicht van zijn directe beleggingsportefeuille. Wij geven inzicht in de directe beleggingen. Voor fondsbeleggingen is het niet mogelijk de onderliggende posities kenbaar te maken. Voor deze beleggingen wordt een opsomming van beheerders en/of fondsbeleggingen gegeven.

6. Bijlagen

6.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren;
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid;
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen;
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

6.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering Principe

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen Principe

Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

6.3. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

TABEL 6.3.1

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
2	Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Actividades de Construccion y Servicios SA	15-1-2021	Milieu
3	AES Gener SA	15-7-2020	Milieu
4	Allergan Plc	15-1-2020	Mensenrechten
5	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-4-2020	Mensenrechten
6	ALROSA PJSC	15-4-2021	Milieu
7	Amazon.com, Inc.	15-10-2017	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-1-2019	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-1-2021	Arbeidsnormen
8	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
9	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
10	BHP Group PLC	15-1-2021	Milieu
11	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
12	Capital One Financial Corporation	15-1-2021	Mensenrechten
13	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
14	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
15	Chevron Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
16	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
17	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
18	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
19	Elsewedy Electric Co.	15-1-2020	Milieu
20	Empresas Copec SA	15-1-2020	Mensenrechten
	Empresas Copec SA	15-1-2020	Milieu
21	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
22	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
23	Facebook, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
24	Fiat Chrysler Automobiles N.V.	15-10-2020	Milieu
25	FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
26	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie

	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
27	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
28	G4S plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
29	Glencore plc	15-7-2020	Arbeidsnormen
	Glencore plc	15-7-2020	Corruptie
	Glencore plc	15-7-2020	Mensenrechten
30	Halliburton Co.	15-1-2020	Milieu
31	Hangzhou Hikvision Digital Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
32	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
33	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
34	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
35	Hyundai Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
36	Iberdrola SA	15-4-2018	Mensenrechten
	Iberdrola SA	15-4-2021	Milieu
37	Isuzu Motors Limited	15-10-2020	Milieu
38	Jardine Matheson Holdings Limited	15-4-2017	Mensenrechten
39	Jardine Strategic Holdings Limited	15-4-2021	Mensenrechten
40	Kia Motors Corp.	15-10-2020	Milieu
41	Korea Shipbuilding & Offshore Engineering Co Ltd	15-1-2020	Arbeidsnormen
42	LafargeHolcim Ltd.	15-1-2021	Arbeidsnormen
43	LG Chem Ltd.	15-10-2020	Mensenrechten
44	LM Ericsson Telefon AB	15-4-2018	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-1-2020	Corruptie
45	Lyft, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
46	Mallinckrodt Plc	15-1-2020	Mensenrechten
47	Mazda Motor Corp.	15-10-2020	Milieu

48	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
49	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
50	Mitsubishi Electric Corp.	15-4-2020	Arbeidsnormen
51	Mitsubishi Motors Corporation	15-10-2020	Milieu
52	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Milieu
53	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
54	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
55	Nissan Motor Co., Ltd.	15-10-2020	Milieu
56	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
57	PT Astra International Tbk	15-4-2021	Mensenrechten
58	PT Pertamina (Persero)	15-1-2020	Milieu
59	QUALCOMM Incorporated	15-4-2021	Corruptie
60	Rio Tinto plc	15-10-2020	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
61	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
62	SAIC Motor Corp. Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
63	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
64	SK Holdings Co., Ltd.	17-1-2020	Corruptie
65	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
66	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Milieu
67	Subaru Corp	15-10-2020	Milieu
68	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
69	Suzuki Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
70	Swedbank AB	15-10-2019	Corruptie
71	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
72	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
73	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
74	The Coca-Cola Co.	15-4-2020	Arbeidsnormen
75	T-Mobile US, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
76	Top Glove Corp. Bhd.	15-4-2021	Arbeidsnormen
77	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
78	Toyota Motor Corp.	15-10-2020	Milieu
79	Tyson Foods, Inc.	15-10-2020	Arbeidsnormen
80	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten

81	UBS AG	15-7-2020	Mensenrechten
82	UBS Group AG	15-7-2020	Mensenrechten
83	Verizon Communications, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
84	Vestas Wind Systems A/S	15-4-2017	Mensenrechten
	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
85	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
86	Westpac Banking Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
87	Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu
88	Zhejiang Huayou Cobalt Co., Ltd.	15-1-2021	Arbeidsnormen
89	Zhen Ding Technology Holding Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen

6.4. Lijst van ondernemingen: Thematisch Dialogen

TABEL 6.4.1

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Alimentation Couche-Tard Inc. Class B	Niet-duurzame consumptiegoederen	Canada	Biodiversiteit in de landbouwketen
3	Amtcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
4	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
5	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
7	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
8	BHP Group PLC	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
9	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
10	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialog Klimaattransitie
11	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
12	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
13	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
14	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
15	Costco Wholesale Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
16	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
17	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
18	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
19	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
20	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
21	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialog Klimaattransitie
22	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
23	General Mills, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
24	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
25	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
26	Jardine Matheson Holdings Limited	Industrie	Hong Kong	Afbouw blootstelling steenkolen
27	Kellogg Company	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
28	Kroger Co.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
29	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
30	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialog Klimaattransitie
31	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
32	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics

33	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
34	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
35	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
36	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
37	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
38	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
39	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
40	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
41	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
42	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
43	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
44	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
45	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
46	South32 Ltd.	Basismaterialen	Australië	Afbouw blootstelling steenkolen
47	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
48	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
49	Subaru Corp	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie
50	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
51	Sysco Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
52	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
53	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
54	Tyson Foods, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
55	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
56	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
57	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
58	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

6.5. Begrippen- en afkortingenlijst

TABEL 6.5.1 BEGRIPPENLIJST

Begrip	Uitleg
CO2-voetafdruk	Met behulp van een CO2-voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

TABEL 6.5.2 AFKORTINGENLIJST

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG	...	Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
MSCI		ESG data aanbieder
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Disclaimer

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is opgesteld door Achmea Investment Management in juli 2021.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.